

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო CONSTITUTIONAL COURT OF GEORGIA

N 01/500
10/07/2018

500-01-2-201807101651

№1/1/811

ქ. ბათუმი, 2018 წლის 3 ივლისი

კოლეგიის შემადგენლობა:

მერაბ ტურავა - სხდომის თავმჯდომარე;

ევა გოცირიძე - წევრი;

გიორგი კვერენჩილაძე - წევრი, მომხსენებელი მოსამართლე;

მაია კოპალეიშვილი - წევრი.

სხდომის მდივანი: მარიამ ბარამიძე.

საქმის დასახელება: სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“, სსიპ „დახსნილ ქრისტიანთა საღვთო ეკლესია საქართველოში“ და სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.

დავის საგანი: „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვების „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“ კონსტიტუციურობა საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებით.

საქმის განხილვის მონაწილეები: მოსარჩელე მხარის წარმომადგენლები - გიორგი მშვენიერაძე და შოთა თუთბერიძე; საქართველოს პარლამენტის წარმომადგენლები - გიორგი ჩიფჩიური და თინათინ ერქვანია. მოწმეები - სსიპ სახელმწიფო ქონების ეროვნული სააგენტოს მომსახურების მხარდაჭერის დეპარტამენტის უფროსი მირიან ჩაჩავა და საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს იურიდიული დეპარტამენტის სასამართლოებთან ურთიერთობის სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი ნინო ხაჭაპურიძე.

I

აღწერილობითი ნაწილი

1. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 21 ივლისს კონსტიტუციური სარჩელით (რეგისტრაციის №811) მომართეს სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტურმა ეკლესიამ“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერულმა ეკლესიამ“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველომ“, სსიპ „დახსნილ ქრისტიანთა საღვთო ეკლესიამ საქართველოში“ და სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესიამ“. კონსტიტუციური სარჩელი არსებითად განსახილველად მიღების საკითხის გადასაწყვეტად საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველ კოლეგიას გადმოეცა 2016 წლის 22 ივლისს. 2017 წლის 6 თებერვლის №1/3/811 საოქმო ჩანაწერით №811 კონსტიტუციური სარჩელი არსებითად განსახილველად იქნა მიღებული სასარჩელო მოთხოვნის იმ ნაწილში, რომელიც შეეხება „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვების „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“ კონსტიტუციურობას საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებით. საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის მიერ საქმის არსებითი განხილვის სხდომა, ზეპირი მოსმენით, გაიმართა 2017 წლის 11 ივლისს.

2. №811 კონსტიტუციურ სარჩელში საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მომართვის საფუძვლად მითითებულია: საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველი პუნქტი და 89-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ვ“ ქვეპუნქტი, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-19 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტი და 39-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი, „საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-15 და მე-16 მუხლები.

3. „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს საქართველოს მთავრობა. საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილების საფუძველზე, სახელმწიფო ქონება უსასყიდლოდ საკუთრებაში შეიძლება გადაეცეთ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირებს – დევნილებს, აგრეთვე საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას“.

4. საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის თანახმად, „ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა“.

5. მოსარჩელე მხარეს წარმოადგენენ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციები, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ სადავო ნორმის გასაჩივრებული სიტყვები არაკონსტიტუციურია, ვინაიდან ადგენს უთანასწორო მოპყრობას არსებითად თანასწორ პირებს - საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ

მართლმადიდებელ ეკლესიასა და სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის. კერძოდ, სადავო ნორმის მიხედვით, რეგისტრირებულ რელიგიურ ორგანიზაციებს ერთმევათ შესაძლებლობა, საკუთრებაში უსასყიდლოდ მიიღონ სახელმწიფო ქონება, მაშინ როდესაც ასეთი უფლება გარანტირებულია საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის.

6. მოსარჩელე მხარის განმარტებით, თანასწორ სუბიექტად უნდა იყოს განხილული ყველა რელიგიური ორგანიზაცია, რომელიც საქართველოში აღიარებული და რეგისტრირებულია, მიუხედავად მათი სამართლებრივი ფორმისა. ამასთან, რელიგიურ ორგანიზაციებს, რომლებიც არსებობენ არარეგისტრირებული კავშირების ფორმით და არ არიან ჩამოყალიბებული იურიდიულ პირებად, შესაძლოა, სახელმწიფო განსხვავებულად მოეპყროს, რადგან ასეთ კავშირს არ გააჩნია საკუთარი უფლებები. თუმცა, როდესაც საქმე ეხება მართლმადიდებელ ეკლესიას, როგორც კონსტიტუციური შეთანხმების საფუძველზე აღიარებულ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს და სსიპ-ად ან ააიპ-ად რეგისტრირებულ რელიგიურ ორგანიზაციებს, აღნიშნული სამივე კატეგორიის იურიდიული პირის მიმართ სახელმწიფოს დამოკიდებულება უნდა იყოს ერთგვაროვანი. შესაბამისად, რელიგიური ორგანიზაციები წარმოადგენენ არსებითად თანასწორ პირებს, რადგან, მიუხედავად იმისა, მათ ექნებათ საჯარო სამართლის იურიდიული პირის თუ კერძო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსი, საბოლოო ჯამში, მათი შინაარსობრივი სტატუსი კერძო სამართლებრივია, რადგან საქმიანობა, რომელსაც ისინი ახორციელებენ, არ ემსახურება საჯარო ინტერესებს. ამგვარად, არ არსებობს შესაძარებელი პირების არსებითად არათანასწორად მიჩნევის საფუძველი.

7. მოსარჩელე მხარემ აღნიშნა, რომ უთანასწორო მოპყრობა გამოიხატება იმაში, რომ მართლმადიდებელ ეკლესიას შეუძლია, საკუთრებაში მიიღოს ქონება უსასყიდლოდ, თუკი მთავრობა ამ გადაწყვეტილებას მიიღებს. თუმცა საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული სადავო რეგულირება საქართველოს მთავრობას ართმევს შესაძლებლობას, განიხილოს ქონების გადაცემის საკითხი სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებთან მიმართებით.

8. მოსარჩელე მხარე დისკრიმინაციის ნიშნად ასახელებს რელიგიას, რომელიც სახელდებით არის გათვალისწინებული კონსტიტუციის მე-14 მუხლში. ამასთან, ვინაიდან უთანასწორო მოპყრობის ნიშნად კონსტიტუციით პირდაპირ აკრძალული ნიშანი - რელიგიაა წარმოდგენილი, საქართველოს პარლამენტმა უნდა დაასაბუთოს დაუძლეველი სახელმწიფო ინტერესის არსებობა, რომელიც გაამართლებდა გასაჩივრებული ნორმებით დადგენილ დიფერენცირებას. ამასთან, გაურკვეველია სადავო ნორმების ლეგიტიმური მიზანი, რაც გამორიცხავს აღნიშნული ნორმების კონსტიტუციურობას.

9. მოსარჩელე მხარის წარმომადგენელმა განმარტა, რომ თუ არაკონსტიტუციურად იქნება ცნობილი სადავო სიტყვები და სადავო ნორმაში დარჩება სიტყვა „ეკლესია“, სადავო რეგულირების ყველა რელიგიურ კონფესიაზე გავრცელების შესაძლებლობა მაინც იარსებებს. საქართველოს კანონმდებლობაში არ არის განმარტებული ზემოაღნიშნული ტერმინი, მაგრამ შესაძლებელია, სამეცნიერო ლექსიკონებზე დაყრდნობით, „ეკლესია“ განმარტებულ იქნეს როგორც შენობა-ნაგებობა,

ქრისტიანული ეკლესია ან როგორც კონფესია. აქედან გამომდინარე, თუკი სადავო სიტყვები არაკონსტიტუციურად იქნება ცნობილი, რომელიც ავიწროებს სადავო ნორმის შინაარსს და უპირატესობას ანიჭებს მხოლოდ ერთ რელიგიურ ორგანიზაციას, ეს ავტომატურად გამოიწვევს მოსარჩელების ინტერესების დაკმაყოფილებას. მათ, ისევე როგორც სხვადასხვა რელიგიებს, კონფესიებსა თუ ეკლესიებს, საშუალება ექნებათ, მიმართონ საქართველოს მთავრობას მსგავსი გადაწყვეტილების მისაღებად.

10. მოსარჩელე მხარემ აგრეთვე ისაუბრა საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლთან დაკავშირებით, რომლის თანახმად, „სახელმწიფო აცხადებს რწმენისა და აღმსარებლობის სრულ თავისუფლებას ამასთან ერთად აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში და მის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსაგან“. აღნიშნული კონსტიტუციური ჩანაწერი ერთმნიშვნელოვნად დეკლარაციული ხასიათისაა და ის ვერ გახდება მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის სახელმწიფოს მხრიდან პრივილეგიების მინიჭების საფუძველი. ამასთან, მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის ხაზგასმა მიემართება მისი განსაკუთრებული როლის დადასტურებას, აღიარებას საქართველოს ისტორიაში და არა დღევანდელ რეალობაში. შესაბამისად, სადავო ნორმით დადგენილი განსხვავებული მოპყრობა გამართლებული ვერ იქნება კონსტიტუციის მე-9 მუხლიდან გამომდინარე. სხვაგვარი განმარტების პირობებში უგულებელყოფილი იქნებოდა სეკულარიზმის კონსტიტუციური პრინციპი.

11. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მოსარჩელე მხარე მიიჩნევს, რომ სადავო რეგულირება ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლს და არაკონსტიტუციურად უნდა იქნეს ცნობილი.

12. მოპასუხემ მხარემ აღნიშნა, რომ შესადარებელი პირები მართლაც წარმოადგენენ არსებითად თანასწორ პირებს და ადგილი აქვს დიფერენცირებულ მოპყრობას რელიგიის ნიშნით. ამასთან, რადგან დიფერენცირების ნიშანს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი სახელდებით ითვალისწინებს, განსხვავებული მოპყრობა უნდა შეფასდეს მკაცრი შეფასების ტესტით. თუმცა უფლებაში ჩარევა არის ნაკლებად ინტენსიური და, ამავე დროს, განსხვავებული მოპყრობა გამომდინარეობს თავად კონსტიტუციის მოთხოვნიდან.

13. მოპასუხის განმარტებით, სადავო რეგულირების ლეგიტიმურ მიზანს წარმოადგენს სახელმწიფოსა და მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის არსებული განსაკუთრებული ურთიერთობების ხელშეწყობა და ამ ურთიერთობების ფარგლებში ეკლესიის სტატუსზე ხაზგასმა. საქართველოს სახელმწიფო განსაკუთრებულ სამართლებრივ ურთიერთობაში იმყოფება მართლმადიდებელ ეკლესიასთან, რასაც ადასტურებს საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლი და სახელმწიფოსა და მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის დადებული კონსტიტუციური შეთანხმება. შესაბამისად, სადავო რეგულირებაც სწორედ ზემოაღნიშნული განსაკუთრებული სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარეობს.

14. მოპასუხის არგუმენტაციით, უფლებაში ჩარევის ნაკლებად ინტენსიურ ხასიათზე მეტყველებს ის გარემოება, რომ მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ ქონების საკუთრებაში მიღებასთან დაკავშირებული განაცხადის წარმოდგენა არ არის აპრიორი

მისი დაკმაყოფილების საფუძველი. სტატისტიკის თანახმად, საპატრიარქოსთვის საკმაოდ ხშირად უთქვამს უარი სახელმწიფოს განცხადების დაკმაყოფილებაზე. ამავე დროს, სახელმწიფოს ხშირად გადაუცია მის საკუთრებაში არსებული ქონება სარგებლობის უფლებით სხვა რელიგიური კონფესიების წარმომადგენლებისთვის. აღსანიშნავია ისიც, რომ ხსენებული კონფესიებისათვის ქონების სარგებლობაში გადაცემა ხდება მათი არსებობის ვადით, რაც ფაქტობრივად უტოლდება საკუთრებაში გადაცემას. შესაბამისად, ამ მხრივ, შესადარებელი ჯგუფებისადმი განსხვავებული მოპყრობა მხოლოდ იმაში გამოიხატება, რომ ქონება არის არა მათ, არამედ სახელმწიფოს საკუთრებაში, რაც კიდევ ერთხელ მეტყველებს დიფერენციაციის ნაკლებად ინტენსიურ ბუნებაზე.

15. მოპასუხე მხარე აღნიშნავს, რომ სადავო რეგულირება წარმოადგენს მიზნის მიღწევის გამოსადეგ საშუალებას. სადავო ნორმის საფუძველზე მართლმადიდებელ ეკლესიას უბრუნდება ის ქონება, რომელიც მას ისტორიულად ეკუთვნოდა. შესაბამისად, არ არსებობს უფლების ნაკლებად მზღუდველი საშუალება, რომლის გამოყენებითაც შესაძლებელი იქნებოდა ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა.

16. მოპასუხე მიუთითებს, რომ, თუ სადავო ნორმის გასაჩივრებული სიტყვები არაკონსტიტუციურად იქნება ცნობილი, დარჩება ტერმინი „ეკლესია“, რაც გამოიწვევს დისკრიმინაციულ მოპყრობას იმ რელიგიურ ორგანიზაციებთან მიმართებით, რომლებიც აღნიშნულ ტერმინს არ იყენებენ. მაგალითად, მუსლიმთა თემის მიმართ ვერც ერთ შემთხვევაში ვერ გავრცელდება სადავო ნორმის ფარგლები. შედეგად კი სამართლებრივი რეალობა ჩამოყალიბდება გაცილებით უფრო დისკრიმინაციული სახით, ვიდრე ეს არის ჩამოყალიბებული სადავო ნორმით.

17. მოპასუხის განმარტებით, საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლში არსებული ჩანაწერი მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის შესახებ არ არის დეკლარაციული ხასიათის, არამედ წარმოადგენს ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის განსაკუთრებული სამართლებრივი ურთიერთობის საფუძველს, რაც სხვადასხვა ნორმატიული აქტების ფარგლებში აისახება. ამასთან, აღნიშნული ჩანაწერი მოცემულია არა კონსტიტუციის პრეამბულაში, არამედ ზოგად დებულებებში, რაც ადასტურებს, რომ მას მხოლოდ დეკლარაციული ბუნება არ გააჩნია.

18. მოპასუხე მხარის მითითებით, თუკი სადავო ნორმის გასაჩივრებული სიტყვები არაკონსტიტუციურად იქნება ცნობილი, შეიქმნება სადავო ნორმის განჭვრეტადობის პრობლემა, რადგან შეუძლებელია ერთმნიშვნელოვნად იმის თქმა, რომ ტერმინი „ეკლესია“ გულისხმობს კონფესიას. შესაბამისად, ჩანაწერი გახდება ბუნდოვანი.

19. მოპასუხე მხარემ, განსხვავებული მოპყრობის დამატებით ლეგიტიმურ მიზნად მიუთითა კულტურული მემკვიდრეობისა და ეკლესიის განსაკუთრებული როლის დაცვა და განმტკიცება. ამასთან, თუ არ იარსებებს სადავო ნორმით დადგენილი დიფერენცირება, შეუძლებელი გახდება კონსტიტუციის მე-9 მუხლით გათვალისწინებული მოთხოვნის შესრულება. მოპასუხის განმარტებით, მის პოზიციას არ წარმოადგენს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის იმგვარი ინტერპრეტაცია, რომ უარყოფილ იქნეს სეკულარიზმის პრინციპი და მართლმადიდებელ ეკლესიას დაუსაბუთებლად და არათანაზომიერად მიენიჭოს პრივილეგიები სხვა რელიგიური ორგანიზაციებისგან

განსხვავებით. სახელმწიფოს მხრიდან გარკვეული პრივილეგიების მინიჭება რომელიმე კონფესიისადმი, თავისთავად, არ შეიძლება ჩაითვალოს სეკულარიზმის პრინციპის დარღვევად.

20. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მოპასუხე მხარე მიიჩნევს, რომ სადავო ნორმით დადგენილი განსხვავებული მოპყრობა გამომდინარეობს კონსტიტუციის მოთხოვნებიდან და სრულ შესაბამისობაშია საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან.

21. განსახილველ საქმეზე მოწმედ მოწვეული იქნა სსიპ სახელმწიფო ქონების ეროვნული სააგენტოს მომსახურების მხარდაჭერის დეპარტამენტის უფროსი მირიან ჩაჩავა. მოწმემ აღნიშნა, რომ ქონების ეროვნული სააგენტო 2012 წლის სექტემბერში დაფუძნდა და, მაგალითისთვის, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლეს სასულიერო სამმართველოს“ არსებობის ვადით გადასცა 43 ერთეული უძრავი ქონება სარგებლობის უფლებით. ხოლო მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის 2012 წლიდან, საკუთრებაში გადაცემულია 114 ერთეული ქონება, აქედან 71 უძრავი ქონება, 43 - მოძრავი. ამასთან, მოწმის განმარტებით, „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლიდან გამომდინარე, ისტორიულ-რელიგიური დანიშნულების ნაგებობების საკუთრებაში გადაცემა დაუშვებელია როგორც მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის, ისე სხვა რელიგიური ორგანიზაციებისთვის.

22. საქმეზე მოწმედ მოწვეულმა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს იურიდიული დეპარტამენტის სასამართლოებთან ურთიერთობის სამმართველოს მთავარმა სპეციალისტმა ნინო ხაჭაპურიძემ აღნიშნა, რომ ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო სახელმწიფო ქონების განკარგვასთან დაკავშირებით განსაზღვრავს სახელმწიფო პოლიტიკას. სახელმწიფო ქონების ეროვნული სააგენტოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ადმინისტრაციული წესით საჩივრდება საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროში. შესაბამისად, როგორც ზემდგომი ადმინისტრაციული ორგანო, ეკონომიკის სამინისტრო უფლებამოსილია, იმსჯელოს აქტის კანონიერებაზე.

23. მოწმის განცხადებით, გასაჩივრებული სიტყვების არაკონსტიტუციურად ცნობა მოსარჩელე მხარეს ვერ მიაღწევინებს იმ შედეგს, რაც მას სურს, რადგან „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლი განსაზღვრავს ქონების შემძენის ცნებას, რომელშიც ვერ მოექცევიან მოსარჩელები როგორც სსიპ-ად რეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციები. ხოლო ააიპ-ად რეგისტრირებულ რელიგიურ ორგანიზაციებს ამის შესაძლებლობა დღესაც გააჩნიათ. შესაბამისად, სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაშიც მხარეს არ ექნება სახელმწიფო ქონების საკუთრებაში მიღებისთვის სამართლებრივი საფუძველი.

24. მოწმემ ასევე მიუთითა, რომ, მიუხედავად სადავო ნორმაში არსებული გასაჩივრებული სიტყვებისა, რელიგიური ორგანიზაციებისთვის საკულტო ნაგებობების საკუთრებაში გადაცემა ვერ განხორციელდება, რადგან „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონი გამორიცხავს ამ ტიპის ქონების გასხვისებას. თუმცა საკანონმდებლო დონეზე არ არსებობს საკულტო ნაგებობის სტატუსის განსაზღვრის

კრიტერიუმები. აღნიშნული სტატუსი ნაგებობას ენიჭება იმ შემთხვევაში, თუ ქონების მმართველი დაადგენს, რომ ქონება გამოიყენება სარიტუალო დანიშნულებით.

II

სამოტივაციო ნაწილი

1. „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს საქართველოს მთავრობა. საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილების საფუძველზე სახელმწიფო ქონება უსასყიდლოდ საკუთრებაში შეიძლება გადაეცეთ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირებს – დევნილებს, აგრეთვე საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას“. მოსარჩელე მხარე სადავოდ ხდის სადავო ნორმის სიტყვებს „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“ და აღნიშნავს, რომ ის საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას აძლევს სახელმწიფო ქონების საკუთრებაში უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობას, თუმცა ამავე უფლებით ვერ სარგებლობენ სხვა რელიგიური ორგანიზაციები. მოსარჩელეთა განმარტებით, აღნიშნული ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლით დაცულ კანონის წინაშე თანასწორობის უფლებას.

2. საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის თანახმად, „ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა“. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „თანასწორობის იდეა არის ერთ-ერთი საყრდენი ღირებულებათა სისტემისა, რომლის დამკვიდრების მიზნით და სულისკვეთებითაც იქმნებოდა სახელმწიფოთა კონსტიტუციები. კანონის წინაშე თანასწორობა – ეს არ არის მხოლოდ უფლება, ეს არის კონცეფცია, პრინციპი, რომელსაც ეფუძნება სამართლებრივი სახელმწიფო და დემოკრატიული ღირებულებები“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილება №1/1/539 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბესიკ ადამია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-1; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 ივნისის გადაწყვეტილება №1/3/534 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ტრისტან მამაგულაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-2).

3. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ სადავო ნორმის კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან შესაბამისობაზე მსჯელობისას უნდა გამოიკვეთოს შესაძარებელი ჯგუფები და განისაზღვროს, რამდენად წარმოადგენენ ისინი არსებითად თანასწორ სუბიექტებს კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობასთან მიმართებით. „ისინი ამა თუ იმ შინაარსით, კრიტერიუმით მსგავს კატეგორიაში ანალოგიურ გარემოებებში უნდა ხვდებოდნენ, არსებითად თანასწორნი უნდა იყვნენ

კონკრეტულ ვითარებასა თუ ურთიერთობებში“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება №1/1/493 საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები: „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-2). საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, კონსტიტუციის მე-14 მუხლით დაცული თანასწორობის უფლების შეზღუდვას ადგილი ექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ხორციელდება არსებითად თანასწორი პირების მიმართ უთანასწორო მოპყრობა (ან არსებითად უთანასწორო პირების მიმართ თანასწორი მოპყრობა).

4. მოსარჩელე მხარის მიერ წარმოდგენილი არგუმენტაცია ეფუძნება არსებითად თანასწორი პირების უთანასწორო მოპყრობას. ამდენად, საკონსტიტუციო სასამართლო, უპირველესად, შეაფასებს, დადგენილია თუ არა სადავო ნორმით დიფერენცირებული მოპყრობა შესაძარებელი სუბიექტების მიმართ და იმყოფებიან თუ არა ეს სუბიექტები ერთგვაროვან, მსგავს ვითარებაში (წარმოადგენენ თუ არა არსებითად თანასწორ სუბიექტებს). ხოლო თუ ხსენებულ კითხვებზე პასუხი დადებითია, სასამართლო შემდგომ შეაფასებს, არის თუ არა ასეთი განსხვავებული მოპყრობა გამართლებული რაიმე ლეგიტიმური მიზნით.

5. „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის პირველი წინადადება განსაზღვრავს სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მიმღებ ორგანოს - საქართველოს მთავრობას. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს მთავრობას არ გააჩნია სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ განკარგვის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების აბსოლუტური თავისუფლება და იგი შეზღუდულია საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული არაერთი მოთხოვნით. ამ მოთხოვნებს მიეკუთვნება „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადება, რომელიც ადგენს საქართველოს მთავრობის შესაბამისი გადაწყვეტილების ბენეფიციარების ამომწურავ პირთა წრეს. სხვაგვარად, სახელმწიფო ქონება საკუთრებაში უსასყიდლოდ შეიძლება გადაეცეს მხოლოდ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირებს - დევნილებს და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას.

6. კონსტიტუციურ სარჩელში სადავოდ არის გამხდარი სიტყვები „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“. სადავო სიტყვები არ აყალიბებს დასრულებულ წინადადებას, იმავდროულად, არ წარმოადგენს უფლებით მოსარგებლე სუბიექტის სრულ დასახელებას. მიუხედავად ამისა, სადავო სიტყვები იძლევა უფლებით მოსარგებლე პირის იდენტიფიცირების შესაძლებლობას. კერძოდ, საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის დადებული კონსტიტუციური შეთანხმების ტერმინთა განმარტების 24-ე პუნქტის თანახმად, ტერმინები: „საქართველოს სამოციქულო“, „ავტოკეფალური“, „მართლმადიდებელი“ წარმოადგენს ეკლესიის ოფიციალურ ტერმინოლოგიას. აქედან გამომდინარე, გასაჩივრებული სიტყვები ცხადად მიუთითებს უფლებით აღჭურვილ სუბიექტზე. უფრო კონკრეტულად, სადავო ნორმა სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობას ანიჭებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას.

7. №811 კონსტიტუციური სარჩელის არსებითი განხილვის სხდომაზე მოპასუხე მხარემ მიუთითა, რომ სადავო სიტყვების გაუქმების შემთხვევაში „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლში დარჩება სიტყვა „ეკლესია“ და მხოლოდ სადავო სიტყვების გაუქმება მოსარჩელეთა პრობლემას ვერ მოაგვარებს. ამ საკითხზე საკუთარი პოზიციები დააფიქსირეს მოსარჩელე მხარემ და საქმის განხილვის სხდომაზე მოწვეულმა მოწმეებმა. ვინაიდან ხსენებული წარმოადგენდა მოპასუხე მხარის მიერ დასახელებულ ერთ-ერთ არგუმენტს №779 კონსტიტუციურ სარჩელის არსებითი განხილვისას, საკონსტიტუციო სასამართლო მიზანშეწონილად მიიჩნევს, უპასუხოდ არ დატოვოს საქმის განხილვის მონაწილეთა პოზიციები და განმარტოს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების ცალკეული ასპექტები.

8. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „საკონსტიტუციო სასამართლო არსებითად განსახილველად მიღებული ნორმების კონსტიტუციურობის შეფასებისას მსჯელობს ზოგადად კონკრეტული საკითხის ნორმატიულ შინაარსზე და, შესაბამისად, იღებს გადაწყვეტილებას გასაჩივრებული დებულებით განპირობებული სავარაუდო პრობლემის ნორმატიული შინაარსის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის თაობაზე“ (2013 წლის 4 აპრილის № 1/2/534 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები ტრისტან მამაგულაშვილი და ფირუზ ვანიევი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-22). საკონსტიტუციო სასამართლო აფასებს უფლების შემზღუდავი რეგულირების კონსტიტუციურობას და საკონსტიტუციო სამართალწარმოების მიზნებისთვის უნდა დადგინდეს, სადავო ნორმით რამდენად ხდება ჩარევა კონსტიტუციური უფლებით დაცულ სფეროში. მოსარჩელე მხარეს არ ევალება, გაასაჩივროს მისთვის პრობლემური შინაარსის მატარებელი ყველა ნორმა. ეს შესაძლოა რელევანტური იყოს განმწესრიგებელ სხდომაზე სუბსიდიურობის პრობლემის („საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-18 მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საკითხის) გადაწყვეტისას, აგრეთვე საკონსტიტუციო სამართალწარმოების ცალკეული ინსტრუმენტის გამოყენებისას, მაგალითად, სადავო ნორმის შეჩერების საკითხზე მსჯელობისას, მაგრამ არა სადავო რეგულირების კონსტიტუციურობის გადაწყვეტისას. სხვაგვარად, კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილებით, მოსარჩელის პრობლემის სრულად მოგვარების პერსპექტივა უმნიშვნელოა სადავო შეზღუდვის კონსტიტუციის მოთხოვნებთან შესაბამისობაზე მსჯელობისას. აქედან გამომდინარე, განსახილველი დავის ფარგლებში საკონსტიტუციო სასამართლო არ შეაფასებს მხარეთა მიერ მოყვანილ არგუმენტებს ტერმინის - „ეკლესია“ - განმარტებასთან დაკავშირებით.

9. საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის დადებული კონსტიტუციური შეთანხმების თანახმად, საქართველოს ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესია წარმოადგენს სამოციქულო საყდარს და მსოფლიო მართლმადიდებელი ეკლესიის განუყოფელ ნაწილს. შეთანხმების პირველი მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, „ეკლესია წარმოადგენს ისტორიულად ჩამოყალიბებულ საჯარო სამართლის სუბიექტს, – სახელმწიფოს მიერ აღიარებულ სრულუფლებიან საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, რომელიც თავის საქმიანობას წარმართავს საეკლესიო (კანონიკური) სამართლის ნორმებით, საქართველოს კონსტიტუციის, ამ შეთანხმებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად“. წარმოდგენილი ნორმები ცხადყოფს, რომ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური

მართლმადიდებელი ეკლესია წარმოადგენს რელიგიურ ორგანიზაციას, რომელიც ახორციელებს რელიგიურ საქმიანობას და სადავო ნორმის საფუძველზე მას აქვს უფლება, სახელმწიფოსგან საკუთრებაში უსასყიდლოდ მიიღოს ქონება.

10. მოსარჩელები არიან საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ორგანიზაციული ფორმით რეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციები. ინსტიტუციურად ჩამოყალიბებული რელიგიური გაერთიანებები განსაკუთრებულ როლს ასრულებენ სახელმწიფოში რელიგიის თავისუფლების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. მათ ეძლევათ სამართლებრივ ურთიერთობებში მორწმუნეთა ჯგუფის სახელით შესვლისა და შესაბამისი უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობა. ამგვარი გაერთიანებების უმთავრესი მიზანი რელიგიური საქმიანობის განხორციელებაა. ხოლო ამ საქმიანობის ფარგლებში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მათ საკუთრებაში არსებული უძრავი თუ მოძრავი ქონება. მაგალითად, საკუთრების უფლების სარგებლობით რელიგიური ორგანიზაციები უზრუნველყოფენ აღმსარებლობისთვის აუცილებელ პირობებს შესაბამისი რელიგიის მიმდევრებისთვის. აქედან გამომდინარე, ყველა რელიგიურ ორგანიზაციას თანაბრად აქვს სახელმწიფოსგან ქონების უსასყიდლოდ მიღებისა და მათი რელიგიური მიზნებისთვის გამოყენების ინტერესი. შესაბამისად, შესადარებელი ჯგუფები არსებითად თანასწორ პირებს წარმოადგენენ. იმის გათვალისწინებით, რომ სადავო ნორმით სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში მიღების უფლებამოსილება ენიჭება მხოლოდ საქართველოს ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას, აშკარაა, რომ სადავო ნორმა დიფერენცირებულად ეპყრობა არსებითად თანასწორ პირებს.

11. საქმის არსებითი განხილვის შედეგად გამოიკვეთა, რომ მართლმადიდებელ ეკლესიას ენიჭება სადავო ნორმით გათვალისწინებული უფლება, ვინაიდან იგი წარმოადგენს მართლმადიდებელ ქრისტიანულ რელიგიას. იმავდროულად, საქმის განხილვისას ექვეყნე არ დამდგარა, რომ სადავო ნორმის საფუძველზე გადაცემულ ქონებას ეკლესია იყენებს რელიგიური მიზნებისთვის. ამდენად, ამ რელიგიურ ორგანიზაციას, არსებითად თანასწორი პირებისგან განსხვავებით, ენიჭება სამართლებრივი უპირატესობა რელიგიური საქმიანობის განსახორციელებლად, სახელმწიფო მას ეპყრობა უფრო კეთილმოსურნედ სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებთან შედარებით. შესაბამისად, აშკარაა რომ დიფერენცირების ნიშანს წარმოადგენს რელიგია. აღნიშნულს აგრეთვე ადასტურებს მოპასუხე მხარე.

12. საკონსტიტუციო სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, თუ დიფერენცირების ნიშანი არის კლასიკური (საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლში მითითებული), საკონსტიტუციო სასამართლო სადავო ნორმით დადგენილი დიფერენცირების შეფასებისთვის გამოიყენებს მკაცრ ტესტს. საკონსტიტუციო სასამართლო დიფერენცირების კონსტიტუციურობას მკაცრი ტესტის ფარგლებში აფასებს თანაზომიერების პრინციპის გამოყენებით (იხ. საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის №1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები: „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-6). „თანაზომიერების პრინციპის მოთხოვნაა, რომ უფლების მზღუდავი საკანონმდებლო რეგულირება უნდა წარმოადგენდეს ღირებული საჯარო (ლეგიტიმური) მიზნის მიღწევის გამოსაღებ და აუცილებელ

საშუალებას. ამავე დროს, უფლების შეზღუდვის ინტენსივობა მისაღწევი საჯარო მიზნის პროპორციული, მისი თანაზომიერი უნდა იყოს. დაუშვებელია ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა განხორციელდეს ადამიანის უფლების მომეტებული შეზღუდვის ხარჯზე“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 26 ივნისის №3/1/512 გადაწყვეტილება საქმეზე „დანის მოქალაქე ჰეიკე ქრონჰისტი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-60).

13. აღნიშნულის გათვალისწინებით, „მკაცრი ტესტის“ ფარგლებში ნორმის კონსტიტუციურობის შეფასებისათვის აუცილებელია, პირველ რიგში, დადგინდეს, ემსახურება თუ არა იგი ლეგიტიმური მიზნის მიღწევას. „ლეგიტიმური მიზნის არარსებობის პირობებში ადამიანის უფლებაში ნებისმიერი ჩარევა ატარებს თვითნებურ ხასიათს და უფლების შეზღუდვა საფუძველშივე გაუმართლებელი, არაკონსტიტუციურია ნორმის შემდგომი შემოწმების გარეშე“ (საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 ივნისის №1/3/534 გადაწყვეტილება საქმეზე საქართველოს მოქალაქე ტრისტან მამაგულაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, II-27).

14. მოპასუხის განმარტებით, სადავო ნორმის ლეგიტიმურ მიზანს წარმოადგენს სახელმწიფოსა და მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის არსებული განსაკუთრებული ურთიერთობების ხელშეწყობა. კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლით განსაზღვრული მოთხოვნის - საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის სახელმწიფო ისტორიაში განსაკუთრებული როლის აღიარება.

15. საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, სახელმწიფო აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში და მის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსაგან. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ საქართველოს კონსტიტუციას გააჩნია პირდაპირი მოქმედების ეფექტი და მისი ნორმატიული ძალა არ არის დამოკიდებული ქვემდგომ სამართლებრივ აქტებში შესაბამისი კონსტიტუციური დებულებების ასახვაზე. მიუხედავად ამისა, კონსტიტუციით გათვალისწინებული მოთხოვნების სრულფასოვანი აღსრულებისთვის ხშირად საჭიროა საკანონმდებლო მოწესრიგება. აქედან გამომდინარე, სადავო ნორმის მიზანი, აღსრულოს კონსტიტუციური მოთხოვნა, უდავოდ ღირებული სამართლებრივი სიკეთეა.

16. როგორც აღინიშნა, თანაზომიერების პრინციპი მოითხოვს, რომ უფლების შემზღუდველი ნორმით გათვალისწინებული ღონისძიება წარმოადგენდეს ლეგიტიმური საჯარო მიზნის მიღწევის გამოსაღებ საშუალებას. იმისათვის, რათა შემოწმდეს სადავო ნორმით განსაზღვრული ღონისძიების გამოსაღებობა, უპირველეს ყოვლისა, უმნიშვნელოვანესია საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის დებულებების შინაარსის გაანალიზება. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო არ დგას კონსტიტუციის აღნიშნული მუხლით დადგენილი მოთხოვნების ამომწურავი განმარტების საჭიროების წინაშე და ქვემოთ წარმოდგენილი მსჯელობა მიემართება საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების კონსტიტუციური ჩანაწერის განმარტებას განსახილველი საქმის კონტექსტში.

17. მოპასუხის მიერ დასახელებული ლეგიტიმური მიზანი მიემართება საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლით დადგენილი კონსტიტუციური ჩარჩოს რეალიზაციას. საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე მოპასუხე მხარემ განსაკუთრებით გაამახვილა ყურადღება აღნიშნული მუხლის პირველი პუნქტის იმ ნაწილზე, რომელიც მიემართება საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარებას საქართველოს ისტორიაში. მოპასუხე მხარემ მიუთითა, რომ სადავო ნორმის ლეგიტიმური ინტერესია ამ ჩანაწერის და, მისგან გამომდინარე, სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის კონსტიტუციით დადგენილი პრინციპების რეალიზება.

18. საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „სახელმწიფო აცხადებს რწმენისა და აღმსარებლობის სრულ თავისუფლებას ამასთან ერთად აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში და მის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსაგან“. ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება, ერთი შეხედვით, ისტორიული ფაქტის კონსტატაციასთან არის დაკავშირებული. თუმცა მისი მნიშვნელობა მხოლოდ კონკრეტული გარემოების აღიარებით არ ამოიწურება. აღნიშნულზე მიუთითებს უშუალოდ სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის მარეგულირებელი კონსტიტუციური ნორმები. უპირველესად, სწორედ ამ ნორმებში პოვებს გამოხატულებას ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება. მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს კონსტიტუციური შეთანხმების დადების სავალდებულობას სახელმწიფოსა და სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის, ხოლო საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი მოითხოვს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესაბამისობას კონსტიტუციურ შეთანხმებასთან, რაც მიუთითებს სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის არსებული შეთანხმების სამართლებრივ მნიშვნელობაზე ნორმატიული აქტების იერარქიაში. კონსტიტუციის ნორმები, ისევე როგორც კონსტიტუციური შეთანხმება, მოქმედებს აწმყოში და არეგულირებს სხვადასხვა შინაარსის სამართლებრივ ურთიერთობებს. შესაბამისად, კონსტიტუციის ხსენებული დებულება გარკვეულ სამართლებრივ შედეგებს აყენებს. აქედან გამომდინარე, სასამართლო ვერ გაიზიარებს მოსარჩელე მხარის პოზიციას, რომ ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება მხოლოდ ფაქტის კონსტატაციით ამოიწურება.

19. გარდა კონსტიტუციაში პირდაპირ მითითებული დებულებებისა, საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის პირველ პუნქტში არსებულ ჩანაწერს საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარებასთან დაკავშირებით ავტონომიური მნიშვნელობა გააჩნია და იგი უშუალოდ კონსტიტუციაში პირდაპირ მითითებული გარემოებებით არ ამოიწურება. ეს ჩანაწერი თავისთავად მოიაზრებს გარკვეული დიფერენცირების შესაძლებლობას. მაგალითად, ძირითადი კანონი არ მოითხოვს კონსტიტუციური შეთანხმების დადებას სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებთან. შესაბამისად, კონსტიტუციის მოთხოვნები დაცული იქნება, თუ კონსტიტუციური შეთანხმება არ იქნება დადებული განსხვავებული რელიგიური კონფესიების წარმომადგენლებთან.

20. ამის მიუხედავად, სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის მარეგულირებელი კონსტიტუციური ნორმები, მათ შორის ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება, არ გულისხმობს მართლმადიდებელი ეკლესიის პრივილეგირებულ მდგომარეობაში ჩაყენებას, ეს არ წარმოადგენს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის მიზანსა და განზრახულობას.

21. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ „კონკრეტული დავების გადაწყვეტისას, საკონსტიტუციო სასამართლო ვალდებულია როგორც კონსტიტუციის შესაბამისი დებულება, ისე სადავო ნორმა გააანალიზოს და შეაფასოს კონსტიტუციის ძირითადი პრინციპების კონტექსტში, რათა ეს ნორმები, განმარტების შედეგად, არ დაცილდნენ მთლიანად კონსტიტუციაში გათვალისწინებულ ღირებულებათა წესრიგს. მხოლოდ ასე მიიღწევა კონსტიტუციის ნორმის სრული განმარტება, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს კონკრეტული სადავო ნორმის კონსტიტუციურობის სწორ შეფასებას“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის #1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე ”საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ II-1). საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლის თანახმად, „სახელმწიფო ცნობს და იცავს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს, როგორც წარუვალ და უზენაეს ადამიანურ ღირებულებებს. ხელისუფლების განხორციელებისას ხალხი და სახელმწიფო შეზღუდული არიან ამ უფლებებითა და თავისუფლებებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლით“, ხოლო ძირითადი კანონის მე-9 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „კონსტიტუციური შეთანხმება სრულად უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს, კერძოდ, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა სფეროში“. კონსტიტუციის მე-9 მუხლის მე-2 პუნქტი არ წარმოადგენს მხოლოდ კონსტიტუციური შეთანხმების მიმართ წაყენებულ მოთხოვნას. იგი იმავდროულად მიუთითებს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის სფეროში მოქმედი საყოველთაო პრინციპების გათვალისწინების აუცილებლობაზე სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის განსაზღვრისას, მათ შორის თანასწორობის მოთხოვნათა დაცვისა და დისკრიმინაციის დაუშვებლობის საკითხში.

22. ამდენად, დიფერენცირების ნებისმიერი ფაქტის მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის სახელმწიფოს ისტორიაში განსაკუთრებულ როლზე მითითებით გამართლება აზრს დაუკარგავდა თანასწორობის უფლებას და შეუთავსებელი იქნებოდა საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლისა და მე-9 მუხლის მე-2 პუნქტის მოთხოვნებთან. ამდენად, ეკლესიის როლის აღიარებისთვის, არსებული დიფერენცირების კონსტიტუციურობა უნდა შეფასდეს საქმეთა ინდივიდუალური გარემოებებიდან გამომდინარე. კერძოდ, უნდა დადგინდეს, რამდენად მოითხოვს საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის სადავო ნორმით დადგენილი პრივილეგიის მინიჭებას.

23. როგორც ზემოთ აღინიშნა, საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების მიზანს არ წარმოადგენს მართლმადიდებლობის

რელიგიური პრივილეგიების განმტკიცება და ეკლესიისთვის გარკვეული უფლების მინიჭება არ გულისხმობს იმავე უფლებით სხვა რელიგიური ორგანიზაციების მიერ სარგებლობის ხელშეშლას. მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნულზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა 2002 წლის 22 ნოემბერს მიღებულ განჩინებაში, სადაც სასამართლომ შეაფასა „საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის“ დადებული კონსტიტუციური შეთანხმების მე-6 მუხლის მე-6 პუნქტის კონსტიტუციურობა საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 და მე-19 მუხლებთან მიმართებით. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეკლესიისთვის მართლმადიდებლური სიმბოლიკით, ტერმინოლოგიით, საღვთისმსახურო პროდუქციით სარგებლობა არ იყოს ექსკლუზიური უფლებამოსილება. მისი განმარტებით, „ნებისმიერ რელიგიურ ორგანიზაციას საქართველოში საქართველოს ეკლესიის თანაბრად აქვს უფლება ყოველგვარი ნებართვის გარეშე გამოიყენოს საკუთარი სიმბოლიკა, ტერმინოლოგია, საღვთისმსახურო პროდუქცია“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 22 ნოემბრის N2/18/206 განჩინება საქმეზე „მოქალაქე ზურაბ აროშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“). ამგვარი ლოგიკა აგრეთვე გამომდინარეობს თავად ძირითადი კანონიდან. კერძოდ, მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების ერთ-ერთ გამოხატულებას წარმოადგენს მისი დამოუკიდებლობა სახელმწიფოსაგან. რელიგიური ორგანიზაციის დამოუკიდებლობა წარმოადგენს რელიგიის თავისუფლების განუყოფელ ნაწილს და იგი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია დემოკრატიული სახელმწიფოს იდეის ყოფიერებისთვის.

24. აქედან გამომდინარე, ცხადია, რომ ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება დაკავშირებულია მის ისტორიულ ღვაწლთან და არ ემსახურება მართლმადიდებელი ქრისტიანული რელიგიისთვის ისტორიულ ღვაწლთან დაუკავშირებელი პრივილეგირებული სამართლებრივი მდგომარეობის შექმნას აწმყოში. კერძოდ, დიფერენცირება და ეკლესიისთვის სამართლებრივად უპირატესი მდგომარეობის შექმნა არ არის კონსტიტუციის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის თვითმიზანი.

25. სადავო ნორმის საფუძველზე, ეკლესიას შეიძლება საკუთრებაში უსასყიდლოდ გადაეცეს გარკვეული სახის სახელმწიფო ქონება. ეს წესი არ არის პირობადებული კონკრეტული ისტორიული ფაქტით ან გარემოებით. უფრო მეტიც, სადავო ნორმა, ერთი შეხედვით, გამორიცხავს კიდევ ამის შესაძლებლობას. კერძოდ, „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „გ“ ქვეპუნქტის თანახმად, პრივატიზება არის „ელექტრონული ან/და საჯარო აუქციონის, პირდაპირი მიყიდვის, კონკურენტული შერჩევის საფუძველზე პირდაპირი მიყიდვისა და უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის ფორმებით, სავაჭრო ობიექტის, მესამე პირის მეშვეობით, აგრეთვე წილების ან აქციების ან სერტიფიკატებით წარმოდგენილი აქციების პირდაპირ ან შუამავლის მეშვეობით, საჯარო ან კერძო შეთავაზებით, უცხო ქვეყნის აღიარებულ საფონდო ბირჟაზე ან მოცემულ დროს საერთაშორისო კაპიტალის ბაზრებზე არსებული პრაქტიკის შესაბამისი შეთავაზების სხვაგვარი ფორმით ფიზიკური და იურიდიული პირების ან მათი გაერთიანებების მიერ სახელმწიფო ქონებაზე საკუთრების უფლების შეძენა ამ კანონით დადგენილი წესით“. სხვაგვარად, სახელმწიფო ქონების

საკუთრებაში უსასყიდლოდ გადაცემა წარმოადგენს პრივატიზების ერთ-ერთ ფორმას. ამავე კანონის მე-4 მუხლი ადგენს ქონების ნუსხას, რომელიც არ ექვემდებარება პრივატიზებას. აღნიშნული მუხლის პირველი პუნქტის „მ“ ქვეპუნქტის თანახმად, პრივატიზებას არ ექვემდებარება რელიგიური და საკულტო ნაგებობები (მოქმედი და უმოქმედო), მათი ნანგრევები, აგრეთვე მიწის ნაკვეთები, რომლებზედაც ისინია განთავსებული. საქმის არსებით განხილვაზე მოწვეულ მოწმეთა განმარტებით, აღნიშნული ქონება არ ექვემდებარება პრივატიზებას, რაც გულისხმობს, რომ ვერც ერთი რელიგიური დაწესებულება ამგვარი ტიპის ქონებას სადავო ნორმის საფუძველზე საკუთრებაში ვერ მიიღებს.

26. ციტირებული ნორმებიდან, ასევე მოწმეთა განმარტებებიდან ირკვევა, რომ სადავო ნორმა არ ქმნის რელიგიური და საკულტო ნაგებობების პრივატიზების სამართლებრივ საფუძველს. სადავო ნორმით ეკლესიას საკუთრებაში შესაძლოა გადაეცეს ნებისმიერი სახის სახელმწიფო ქონება, რომელიც გასხვისებისგან არ არის დაცული „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლით. ამგვარი მოწესრიგება მიუთითებს, რომ სადავო ნორმა არ არის პირობადებული რაიმე ისტორიული გარემოებით, ამგვარი კავშირის დადასტურების აუცილებლობით. კანონმდებლობა სადავო ნორმის საფუძველზე ეკლესიისთვის გადასაცემ ქონებას ზღუდავს მხოლოდ ნეგატიური თვალსაზრისით (უსასყიდლოდ გადასაცემი ქონების აკრძალვით). სადავო ნორმაზე დაყრდნობით, ეკლესიამ შეიძლება საკუთრებაში უსასყიდლოდ მიიღოს პრივატიზებას დაექვემდებარებული ნებისმიერი სახის ქონება, თუ იარსებებს საქართველოს მთავრობის შესაბამისი გადაწყვეტილება. ამგვარი ბლანკეტური მოწესრიგება შეუძლებელს ხდის საპრივატიზაციო ქონების გადაცემასა და ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარებას შორის პირდაპირი მიზეზშედეგობრივი კავშირის დადგენას.

27. მოპასუხე მხარეს არ წარმოუდგენია დამაჯერებელი არგუმენტაცია, რომლითაც სარწმუნო გახდებოდა, რომ სადავო ნორმით მინიჭებული პრივილეგია არის არა თვითმიზანი, არამედ ეკლესიის ისტორიული ღვაწლის აღიარებიდან მომდინარე, ისტორიულ გარემოებასთან დაკავშირებული და მისი თანმდევი სამართლებრივი შედეგი. ამდენად, საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის მარეგულირებელი კონსტიტუციური ნორმები არ მოითხოვს რელიგიური ნიშნით დიფერენცირებას განსახილველ სამართლებრივ ურთიერთობაში.

28. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს მთავარ არსს, დანიშნულებას და გამოწვევას წარმოადგენს ფუნდამენტური უფლებებითა და თავისუფლებებით სრულყოფილად სარგებლობის გზით თავისუფალი თვითრეალიზაციის შესაძლებლობის გარანტირება. ამასთან, სახელმწიფო ასეთ გარანტიას უნდა უზრუნველყოფდეს მთლიანად საზოგადოებისთვის, თითოეული ადამიანისათვის, რადგან „თავისუფლების იდეა გაუფასურდება, თუ ის არსებითად ერთნაირი შინაარსის მატარებელი და ერთნაირად ხელმისაწვდომი არ იქნება ყველასთვის. ნებისმიერი უფლების აღიარება აზრს დაკარგავს, მასზე თანაბარი წვდომის გარანტირებული შესაძლებლობის გარეშე. ადამიანებისთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია განცდა, რომ მათ სამართლიანად ეპყრობიან“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 ივნისის

გადაწყვეტილება №1/3/534 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ტრისტან მამაგულაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-3). კონსტიტუციის შესაბამისი ნორმების ანალიზიდან დგინდება, რომ გასაჩივრებული დებულებით განსაზღვრული დიფერენცირება არ წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნას. იგი არ გამოდინარეობს საქართველოს ისტორიაში მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის შესახებ კონსტიტუციის მე-9 მუხლის დებულებიდან. სადავო ნორმას არ გააჩნია რაციონალური კავშირი მოპასუხე მხარის მიერ დასახელებულ ლეგიტიმურ მიზანთან, იგი აწესებს განსხვავებულ მოპყრობას რელიგიური ნიშნით, რომელსაც არ გააჩნია საკმარისი, ობიექტური და გონივრული გამართლება. შესაბამისად, სადავო ნორმის საფუძველზე სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის გადაცემის შესაძლებლობის დადგენა ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის მოთხოვნებს.

გადაწყვეტილების აღსრულების გადავადება

29. საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი არ კრძალავს რომელიმე პირისთვის სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ გადაცემას და არც რომელიმე პირისთვის სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ გადაცემის ვალდებულებას ადგენს. ხსენებული ნორმის დაცვის ობიექტია თანასწორი მოპყრობა არსებითად თანასწორ პირებს შორის. კანონმდებლის მიერ თანასწორობა შესაძლოა მიღწეულ იქნეს როგორც სახელმწიფო საკუთრების უსასყიდლოდ გადაცემის შესაძლებლობის ყველა არსებითად თანასწორ პირზე გავრცელებით, ასევე მისი სრულად გაუქმებით. ამდენად, დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად სამართალშემოქმედს გააჩნია რამდენიმე ალტერნატივა.

30. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო აღჭურვილია ნეგატიური კანონმდებლის ფუნქციით. საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია მხოლოდ გააუქმოს სადავო ნორმა მთლიანად ან/და მისი რომელიმე ნაწილი/ნორმატიული შინაარსი, თუმცა მას არ შეუძლია დაადგინოს ახალი წესრიგი, გააფართოოს სადავო ნორმის მოქმედება და ა.შ. ამდენად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება გამოიხატოს მხოლოდ სადავო ნორმის რომელიმე ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობაში, მის გაუქმებაში (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 10 ნოემბრის №3/6/642 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე - ლალი ლაზარაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-22). №811 კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილებით უქმდება სადავო ნორმის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის შესაძლებლობას ითვალისწინებს მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის. სადავო ნორმა აღმჭურველი ხასიათისაა, შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოქვეყნებისთანავე მისი ძალადაკარგულად გამოცხადება გამოიწვევდა სახელმწიფო

ქონების საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის უსასყიდლოდ გადაცემის შესაძლებლობის გამორიცხვას.

31. როგორც უკვე აღინიშნა, რომელიმე პირისათვის სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ გადაცემის აკრძალვა და არც რომელიმე პირისთვის სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ გადაცემის ვალდებულების დადგენა არ წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის მიზანს. კონსტიტუციის ხსენებული ნორმა მოითხოვს არსებითად თანასწორ პირებს შორის თანასწორი მოპყრობის უზრუნველყოფას, ხოლო ამას ზემოხსენებული რომელი ფორმით უზრუნველყოფს - კანონმდებლის გადასაწყვეტია, ცხადია, კონსტიტუციის მოთხოვნათა განუხრელი დაცვით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, კანონმდებელს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად გადაწყვიტოს იმ პირთა წრის გაფართოებისა თუ დავიწროების საკითხი, რომელთათვისაც დასაშვებია სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ გადაცემა.

32. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-3 პუნქტზე დაყრდნობით, საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვების „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“ ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის შესაძლებლობას ითვალისწინებს მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის, ძალადაკარგულად უნდა გამოცხადდეს 2018 წლის 31 დეკემბრიდან.

III

სარეზოლუციო ნაწილი

საქართველოს კონსტიტუციის 89-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ვ“ ქვეპუნქტის და მე-2 პუნქტის, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-19 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის, 21-ე მუხლის მე-2 პუნქტის, 23-ე მუხლის პირველი პუნქტის, 25-ე მუხლის პირველი, მე-2 და მე-3 პუნქტების, 27-ე მუხლის მე-5 პუნქტის, 39-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის, 43-ე მუხლის პირველი, მე-2, მე-4, მე-7, მე-8, მე-11 და მე-13 პუნქტების, 45-ე მუხლის, „საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტების, 30-ე, 31-ე, 32-ე და 33-ე მუხლების საფუძველზე,

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო

ა დ გ ე ნ ს:

1. კონსტიტუციური სარჩელი №811 (სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“, სსიპ „დახსნილ ქრისტიანთა საღვთო ეკლესია საქართველოში“ და სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ) დაკმაყოფილდეს და საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებით არაკონსტიტუციურად იქნეს ცნობილი „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვების „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“ ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის შესაძლებლობას ითვალისწინებს მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის.

2. არაკონსტიტუციური ნორმა ძალადაკარგულად იქნეს ცნობილი 2018 წლის 31 დეკემბრიდან.

3. გადაწყვეტილება ძალაშია საკონსტიტუციო სასამართლოს ვებგვერდზე გამოქვეყნების მომენტიდან.

4. გადაწყვეტილება საბოლოოა და გასაჩივრებას ან გადასინჯვას არ ექვემდებარება.

5. გადაწყვეტილებას დაერთოს მოსამართლე ევა გოცირიძის თანმხვედრი აზრი.

6. გადაწყვეტილების ასლი გაეგზავნოს მხარეებს, საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს უზენაეს სასამართლოს და საქართველოს მთავრობას.

7. გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ გამოქვეყნდეს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ვებგვერდზე და გაეგზავნოს „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნეს“.

კოლეგიის შემადგენლობა:

მერაბ ტურავა

ევა გოცირიძე

გიორგი კვერენჩილაძე

მაია კოპალეიშვილი

მოსამართლე ევა გოცირიძის თანმხედრი აზრი

№ 811 კონსტიტუციურ სარჩელზე მიღებულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით

№811 კონსტიტუციურ სარჩელზე ჩემი კოლეგების მოსაზრებას სადავო ნორმის დისკრიმინაციულობის თაობაზე სრულად ვიზიარებ, თუმცა, არ ვეთანხმები სადავო ნორმის ცალკეული სიტყვებისა თუ მათი ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობის პრაქტიკას, რაც ამ გადაწყვეტილებითაც განხორციელდა. მაქვს სხვა შენიშვნებიც. კერძოდ: არ ვეთანხმები ნორმის დისკრიმინაციულად აღიარების დროს დასაბუთების ლოგიკურ სისტემასა და თანმიმდევრობას, რასაც სასამართლო ჩვეულებრივ იყენებს; ასევე, ზოგიერთ გამოყენებულ ტერმინოლოგიასა და ცნებას. ვფიქრობ, ისინი სრულად არ ასახავს დისკრიმინაციის სპეციფიკას და დისკრიმინაციის აკრძალვის აბსოლუტურ ხასიათს. ამგვარად, ამ სამართლებრივ ასპექტებთან მიმართებაში წინამდებარე განსხვავებულ აზრში მითითებული რიგი მოსაზრებები შეეხება არა მხოლოდ მოცემულ საქმეზე მიღებულ გადაწყვეტილებას, არამედ, სასამართლოს მიერ დამკვიდრებულ შესაბამის მიდგომებს საზოგადოდ.

გარდა ამისა, ვფიქრობ, რომ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ პასუხი არ გასცა მოპასუხის ყველა არგუმენტს ჩარევის ლეგიტიმურ მიზნებთან მიმართებაში და არ განიხილა ყველა პრობლემატური საკითხი.

1. დისკრიმინაციის დასაბუთების სპეციფიკა

ა) ზოგადი საკითხი - უნდა გამოკვეთოს თუ არა სასამართლომ კერძოდ რომელ უფლებასთან მიმართებაში ხდება დისკრიმინაციული მოპყრობა

დისკრიმინაცია, თავის არსით, უწინარესად, გულისხმობს პირის ან პირთა ჯგუფის დისკრიმინაციას კანონით დადგენილ რომელიმე უფლებასთან მიმართებაში. კლასიკურ შემთხვევებში, დისკრიმინაციის მუხლი გამოყენებადია, როდესაც სახელმწიფომ კანონმდებლობით დადგენილ რომელიმე უფლებასთან მიმართებაში რაიმე შეზღუდვა ან უპირატესობა დაუწესდა პირს ან ჯგუფს იმავე გარემოებებში მყოფ სხვა პირებისა თუ ჯგუფებისაგან განსხვავებით. როგორც წესი, დისკრიმინაციის აღიარება იმავდროულად გულისხმობს შესაბამისი უფლების დარღვევას, რომელთან მიმართებაშიც მოხდა დაისკრიმინაცია. თუმცა, არსებობს გამონაკლისი შემთხვევებიც, როდესაც, მართალია, გამოკვეთილია განსხვავებული მოპყრობის რომელიმე კანონიერ უფლებასთან მიმართება, მაგრამ ეს უფლება დარღვეული არ არის და დისკრიმინაცია, თავისი შინაარსით, მხოლოდ თანასწორობის მოთხოვნის დარღვევას გულისხმობს. არსებობს კიდევ მესამე ტიპის შემთხვევები, როდესაც არ არის გამოკვეთილი განსხვავებული მოპყრობის მიმართება კანონით დადგენილ რომელიმე უფლებასთან. მოცემული საქმე სწორედ ამგვარ

სპეციფიკურ შემთხვევას შეეხება. კერძოდ, იგი შეეხება სახელმწიფოსაგან საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობას, რაც არ წარმოადგენს კანონით გათვალისწინებულ „უფლებას“ ამ სიტყვის ორდინარული გაგებით. ამიტომ, კარგი იქნებოდა, სასამართლოს ცალკე ემსჯელა, თუ რატომ იყო გამოყენებადი კონსტიტუციის მე-14 მუხლი ასეთ შემთხვევასთან მიმართებაში. გარდა ამისა, გონივრული იქნება, სასამართლომ დაადგინოს თანასწორობის მოთხოვნის დარღვევის შეფასების განსხვავებული სტანდარტები და კრიტერიუმები იმისდა მიხედვით, კონსტიტუციურ უფლებებთან მიმართებაშია ნორმა დისკრიმინაციული თუ არა. კონსტიტუციურ უფლებებთან მიმართებაში შეფასება უფრო მკაცრი უნდა იყოს, ვიდრე კანონით დადგენილ სხვა უფლებებთან მიმართებაში ან სხვა სპეციფიკურ შემთხვევებში, როგორც არის, მაგალითად, მოცემული საქმე.

მოცემულ საქმეში, სასამართლომ, სავარაუდო დისკრიმინაციის გარემოებები გამოიკვლია საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობასთან მიმართებაში. თუმცა, საკითხის სინათლისათვის, კარგი იქნებოდა საკუთრების შეძენის უფლება გაემიჯნა სახელმწიფოსგან მისი უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობისაგან და ეთქვა, რომ სადავო ნორმა არ უზღუდავდა რელიგიურ ორგანიზაციებს საკუთრების შეძენის უფლებას და ამ მხრივ არ აწესებდა განსხვავებულ მიდგომებს ერთი მხრივ, მართლმადიდებელ ეკლესიასა და მეორე მხრივ, სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის. შესაბამისად, სადავო ნორმის დისკრიმინაციულად აღიარება არ იქნებოდა დაკავშირებული უშუალოდ საკუთრების უფლებასთან კონსტიტუციის 21-ე მუხლის გაგებით.

მეორე მხრივ, რაკი სასამართლო საკითხს განიხილავდა საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობასთან მიმართებაში, რელევანტური იქნებოდა ემსჯელა საკითხზე - იყო თუ არა საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობა კანონით დადგენილი „უფლება“ და ჰქონდა თუ არა ამ გარემოებას მნიშვნელობა ნორმის დისკრიმინაციულად ცნობისათვის. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, სახელმწიფოსაგან საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების „უფლება“ საზოგადოდ არ არსებობს. ასეთ უფლებას არც საქართველოს კონსტიტუცია და არც სხვა რომელიმე კანონი არ ითვალისწინებს. ვინმესთვის საკუთრების უსასყიდლოდ გადაცემა სახელმწიფოს კეთილი ნების გამოვლინებაა და არა იმ პირის ხელშეუვალი უფლება, რომელსაც საკუთრებას გადასცემენ. სწორედ ამიტომ სასამართლოს უნდა ემსჯელა საკითხზე, გამოყენებადი იყო თუ არა კონსტიტუციის მე-14 მუხლი საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობასთან მიმართებაში და უთანაბრდებოდა თუ არა ასეთი შესაძლებლობის დაშვება „უფლებას“ კონსტიტუციის მე-14 მუხლის მიზნებისათვის. ნიშანდობლივია, რომ სასამართლომ შესადარებელ სუბიექტთა თანასწორუფლებიანობის განხილვისას გამოიყენა სიტყვა „ინტერესი“ და არა „უფლება“ და ეთქვა, რომ ყველა რელიგიურ ორგანიზაციას თანაბრად ჰქონდა სახელმწიფოსგან ქონების უსასყიდლოდ მიღებისა და მათი რელიგიური მიზნებისთვის გამოყენების ინტერესი და ამიტომ შესადარებელი ჯგუფები არსებითად თანასწორ პირებს წარმოადგენდნენ. (იხ. გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილის მე-10 პუნქტი). თუმცა, სხვა მრავალ შეთხვევაში საკუთრების უსასყიდლოდ შეძენის შესაძლებლობას

სასამართლო პირდაპირ მოიხსენიებს „უფლებად“. ამგვარად, სასამართლომ საჭიროდ არ მიიჩნია იმაზე მსჯელობა, როდის წარმოადგენს ესა თუ ის ბუნებრივი ინტერესი „უფლებას“ კონსტიტუციის გაგებით და, მოცემულ შემთხვევაში, წარმოშობდა თუ არა თავისთავად საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების ინტერესი მისი მიღების უფლებას სხვა რელიგიური ორგანიზაციებისათვის, რომელთათვისაც კანონით ასეთი შესაძლებლობა არ იყო დაშვებული. შესაბამისად, ბუნდოვანი დარჩა საკითხი, ყოველთვის მიემართება თუ არა დისკრიმინაციის აღიარება კანონით ყველასათვის დადგენილ უფლებებთან მიმართებაში განსხვავებულ მოპყრობას, ანდა, შეიძლება თუ არა „კანონით დადგენილ უფლებად“ მივიჩნიოთ შესაძლებლობა, რომელიც მხოლოდ განსაზღვრული სუბიექტისთვის/სუბიექტებისთვის არის დადგენილი და არა ყველასთვის, და აქვს თუ არა ამას საერთოდ მნიშვნელობა.

ვფიქრობ, სასამართლოს უნდა დაედგინა, რომ, მართალია, სახელმწიფოსაგან საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების უფლება საზოგადოდ არ არსებობს, მაგრამ რაკი ასეთ შესაძლებლობას ადგენდა კანონი და თანაც მხოლოდ ერთი სუბიექტის მიმართ, და თანაც, განსხვავებული მოპყრობა უკავშირდებოდა კლასიკური ნიშნით - რელიგიური კუთვნილების მიხედვით - დიფერენციაციას, მე-14 მუხლი, პრინციპულად, გამოყენებადი იყო ამ შემთხვევის მიმართ, მიუხედავად იმისა, რომ საქმე არ შეეხებოდა რომელიმე ძირითად უფლებასთან მიმართებაში განსხვავებულ მოპყრობას. ამით სასამართლო სამართლებრივი კატეგორიების გამოყენებით დაადასტურებდა მე-14 მუხლის გამოყენებადობის ფართო არეალს და იტყოდა, მხოლოდ ამგვარ მიდგომას მოითხოვდა დისკრიმინაციის აკრძალვისა და რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ სახელმწიფოს ნეიტრალურობის შენარჩუნების კონსტიტუციური პრინციპი.

საერთოდ, ამა თუ იმ ნორმის დისკრიმინაციულად აღიარებისას, საკონსტიტუციო სასამართლომ, სასურველია, ყოველთვის ცხადად თქვას, თუ რომელ უფლებასთან მიმართებაშია სადავო ნორმა დისკრიმინაციული. ამასთან, ყოველთვის უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული, არღვევს თუ არა სადავო ნორმა იმავდროულად იმ უფლებას, რომელთა მიმართებაშიც არის ნორმა დისკრიმინაციული. ხოლო სხვა, სპეციფიკურ შემთხვევებში კი, როცა საქმე არ შეეხება კანონით დადგენილ უფლებას, დაასაბუთოს თუ რატომ უნდა შეფასდეს ან არ უნდა შეფასდეს კანონით დადგენილი ესა თუ ის რეგულაცია კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებაში.

ბ) ტერმინოლოგია და ცნებები

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ჩვეული პრაქტიკის თანახმად, დისკრიმინაციის ფაქტის დადგენისას, სასამართლო, უწინარესად აფასებს, შესაძარებელი სუბიექტები „არსებითად თანასწორნი“ არიან თუ „არსებითად უთანასწორო“. აღნიშნული შეფასება კი ხორციელდება კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობასთან მიმართებაში. შესაბამისად, კონსტიტუციის მე-14 მუხლით დაცული თანასწორობის უფლების შეზღუდვად განიხილება არსებითად თანასწორი პირების მიმართ უთანასწორო მოპყრობა ან არსებითად უთანასწორო პირების მიმართ თანასწორი მოპყრობა.“

წინამდებარე გადაწყვეტილების მიხედვით, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ სადავო ნორმის კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან შესაბამისობაზე მსჯელობისას უნდა გამოიკვეთოს შესაძარებელი ჯგუფები და განისაზღვროს, რამდენად წარმოადგენენ ისინი არსებითად თანასწორ სუბიექტებს კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობასთან მიმართებით. „ისინი ამა თუ იმ შინაარსით, კრიტერიუმით მსგავს კატეგორიაში ანალოგიურ გარემოებებში უნდა ხვდებოდნენ, არსებითად თანასწორნი უნდა იყვნენ კონკრეტულ ვითარებასა თუ ურთიერთობებში“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება №1/1/493 საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები: „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-2). საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, კონსტიტუციის მე-14 მუხლით დაცული თანასწორობის უფლების შეზღუდვას ადგილი ექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ხორციელდება არსებითად თანასწორი პირების მიმართ უთანასწორო მოპყრობა (ან არსებითად უთანასწორო პირების მიმართ თანასწორი მოპყრობა).“

ჩემთვის სრულად გასაგებია ტერმინების - „არსებითად თანასწორი“ და „არსებითად უთანასწორო“ - იმგვარი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი შინაარსი, როგორითაც ის გამოიყენება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ, მაგრამ, ამის მიუხედავად, მათ გამოყენებას ვერ დავეთანხმები. ამ ტერმინებს თავად აქვს დისკრიმინაციული ელფერი და ერთგვარ უხერხულობას შეიცავს. გამართლებული არ არის შესაძარებელ სუბიექტთა განსხვავებულ ვითარებაში ყოფნა, რასაც პრაქტიკულად გულისხმობს ამ ტერმინთა შინაარსი, მათთვის ერთობ უცნაური სამართლებრივი სტატუსის - „არსებითად თანასწორი“ ან „არსებითად უთანასწორო“ - მინიჭების გზით იყოს გადმოცემული. ამგვარ ტერმინთა გამოყენება ქმნის ერთგვარ შთაბეჭდილებას, რომ თითქოს სუბიექტები ყოველთვის კი არ არიან კანონის წინაშე თანასწორნი, არამედ, ხანდახან, მხოლოდ განსაზღვრულ სამართლებრივ ურთიერთობაში; რომ ზოგჯერ სხვების არსებითად თანასწორნი არიან, ხოლო ზოგჯერ - წინდაწინვე „არსებითად უთანასწორო“. შესაძარებელი სუბიექტებისათვის ამგვარი ბუნდოვანი, ხელოვნური და უხერხული სტატუსების მინიჭება ამცრობს და აკნინებს კანონის წინაშე თანასწორობის ფუნდამენტური პრინციპის მნიშვნელობას, არაადეკვატურად და წამგებიანად გამოხატავს საკითხის არსს, ართულებს მის აღქმას და ერთგვარ ჩრდილს აყენებს დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპის სიღმისეულ გააზრებას. განსხვავებული სამართლებრივი ვითარებანი თანასწორობის კრილში სუბიექტთათვის ასეთი უცნაური სტატუსების წარმოქმნასა თუ მინიჭებას არ უნდა იწვევდეს. რელურად, არსებითად განსხვავებული სამართლებრივი ვითარებანი სუბიექტთა გაანსხვავებულ სტატუსს კი არ განაპირობებს, არამედ მათდამი განსხვავებულად მოპყრობის გამართლებას შესაბამის შემთხვევებში, მათ შორის, კიდევ სხვა დამატებითი პირობების დაცვით.

დისკრიმინაციის საქმეებში შესაძარებელი სუბიექტებისათვის ამგვარი ბუნდოვანი და ხელოვნური სტატუსების მინიჭებას იოლად შეიძლება ავუაროთ გვერდი. სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეაფასოს, იმყოფებიან თუ არა შესაძარებელი

სუბიექტები ერთგვაროვან ან მსგავს ვითარებაში და არის თუ არა სახეზე მათდამი განსხვავებული მოპყრობა. ან პირიქით: იმყოფებიან თუ არა შესადარებელი სუბიექტები განსხვავებულ ვითარებაში და ხომ არ გვაქვს საქმე მათდამი ერთგვაროვან მოპყრობასთან. შესაბამისად, თანასწორობის უფლებაში ჩარევის გამომხატველი ფორმულა - *არსებითად თანასწორი პირების მიმართ უთანასწორო მოპყრობა ან არსებითად უთანასწორო პირების მიმართ თანასწორი მოპყრობა* - სასურველია, შეცვალოს ფორმულით - *ერთგვაროვან ვითარებაში განსხვავებული მოპყრობა ან არაერთგვაროვან ვითარებაში ერთგვაროვანი მოპყრობა*.

დამკვიდრებული ტერმინებით ოპერირების პრობლემა მხოლოდ ტერმინოლოგიური საკითხი არ არის. იგი თანასწორობის მოთხოვნის მართებული აღქმისა და გააზრების საკითხებს უკავშირდება. ხსენებული ტერმინების ნაცვლად შემოთავაზებული ცნებები და კატეგორიები უფრო ნათლად წარმოაჩნეს დისკრიმინაციული მოპყრობის არსს და იმავდროულად, აადვილებს მისი დადგენის ლოგიკური სქემისა და თანმიმდევრობის ჩამოყალიბებას.

გ) დასაბუთების სქემა

სასურველი იქნება, სასამართლომ პრაქტიკაში დაამკვიდროს დისკრიმინაციის სფეროში საერთაშორისო სამართლით კარგად დამკვიდრებული პრინციპები თუ დეფინიციები¹, ასევე, დისკრიმინაციის დადგენის ის ლოგიკური სქემა, რომელიც დიდი ხანია გამოიყენება საერთაშორისო მასშტაბით, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში.

საერთაშორისო მიდგომების შესაბამისად, იმისათვის, რათა დისკრიმინაცია დადგინდეს, სახეზე უნდა იყოს შემდეგი გარემოებები შესაბამისი თანმიმდევრობით დადაგენილი:

1. შესადარებელ სუბიექტებს სახელმწიფო მოეპყრო განსხვავებულად;
2. ერთ-ერთი მათგანის მიმართ მოპყრობა ნაკლებად კეთილმოსურნეა;
3. შესადარებელი სუბიექტები იმყოფებიან ერთგვაროვან ვითარებაში, გარემოებები ერთი და იგივეა ან არ არის არსებითად განსხვავებული;
4. განსხვავებული მოპყრობა დაფუძნებულია სუბიექტის ამა თუ იმ კუთვნილებაზე;
5. განსხვავებულ მოპყრობას არ გააჩნია ობიექტური და გონივრული გამართლება. (მივესალმები იმ გარემოებას, რომ საერთაშორისო სამართლით მყარად დამკვიდრებული ფორმულა - „ობიექტური და გონივრული გამართლება“ წინამდებარე გადაწყვეტილებაში გამოყენებული იქნა).

¹ მაგალითად, დისკრიმინაციის განმარტება, რომლის შესაბამისადაც, „განსხვავებული მოპყრობა დისკრიმინაციულია, როდესაც მას არ გააჩნია ობიექტური და გონივრული გამართლება, მაშასადამე, თუ იგი არ ემსახურება ლეგიტიმურ მიზნას და არ არსებობს პროპორციულობის გონივრული ურთიერთკავშირი გამოყენებულ საშუალებებსა და დასახულ მიზანს შორის (მაგალითისათვის იხილეთ საქმე D.H. and Others v. Czech republic, სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილება, 13 ნოემბერი, 2007; 196-ე პუნქტი)

თავის მხრივ, განსხვავებული მოპყრობის ობიექტურობისა და გონივრულობის გამართლება მოიცავს სხვადასხვა კრიტერიუმით შეფასებას:

ა) ემსახურებოდა თუ არა განსხვავებული მოპყრობა ლეგიტიმურ მიზნებს;

ბ) იყო თუ არა იგი აუცილებელი დასახული ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად და, ამასთანავე, პროპორციული, უფლების ყველაზე ნაკლებად მზღუდავი. მხოლოდ ამ გარემოებების გამოკვლევის შემდეგ შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, იყო თუ არა განსხვავებული მოპყრობა ობიექტურად და გონივრულად გამართლებული შესაბამის გარემოებებში.

ამგვარი ლოგიკური სქემა უნდა ჩამოყალიბდეს საპირისპირო ვითარებაში, როცა დისკრიმინაცია გამოიხატება განსხვავებულ ვითარებაში ერთგვაროვანი მოპყრობით.

დისკრიმინაციის დასაბუთების ზემოაღნიშნული სქემის დარღვევა იწვევს სხვაგვარ შეუსაბამობებსაც. მაგალითად, სასამართლომ გადაწყვეტილებაში მიუთითა შემდეგი დებულება და შესაბამისი სასამართლო პრაქტიკა:

„საკონსტიტუციო სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, თუ დიფერენცირების ნიშანი არის კლასიკური (საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლში მითითებული), საკონსტიტუციო სასამართლო სადავო ნორმით დადგენილი დიფერენცირების შეფასებისთვის გამოიყენებს მკაცრ ტესტს. საკონსტიტუციო სასამართლო დიფერენცირების კონსტიტუციურობას მკაცრი ტესტის ფარგლებში აფასებს თანაზომიერების პრინციპის გამოყენებით ... „თანაზომიერების პრინციპის მოთხოვნაა, რომ უფლების მზღუდავი საკანონმდებლო რეგულირება უნდა წარმოადგენდეს ღირებული საჯარო (ლეგიტიმური) მიზნის მიღწევის გამოსაღებ და აუცილებელ საშუალებას. ამავე დროს, უფლების შეზღუდვის ინტენსივობა მისაღწევი საჯარო მიზნის პროპორციული, მისი თანაზომიერი უნდა იყოს. დაუშვებელია ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა განხორციელდეს ადამიანის უფლების მომეტებული შეზღუდვის ხარჯზე ...“ .

ეს საერთო ხასიათის დებულებები არაერთ სამართლებრივ თუ ფაქტობრივ კონტექსტში შეიძლება იყოს რელევანტური, მაგრამ მათში ნაწილობრივ იგნორირებულია დისკრიმინაციის აკრძალვის აბსოლუტური ხასიათი, ასევე - ზოგიერთ ნიშნთან მიმართებაში ყოველგვარი განსხვავებული მოპყრობის გამართლებულად მიჩნევის შეუძლებლობა. მაგალითად, თანაზომიერების კრიტერიუმით ვერასდროს შეფასდება განსხვავებული მოპყრობა ისეთი კლასიკური ნიშნებით, როგორიც არის რასობრივი ან ეთნიკური კუთვნილება ან კანის ფერი, ვინაიდან არ არსებობს ლეგიტიმური ინტერესი, რომელიც გამართლებდა ამ ნიშნებით განსხვავებულ მოპყრობას და მათთან მიმართებაში „თანაზომიერების“ შეფასება, თუნდაც „მკაცრ ტესტზე“ დაყრდნობით, არაადეკვატურია. ასეთ დროს შეფასება ლეგიტიმური მიზნების არარსებობის დადასტურებით უნდა დამთავრდეს, მაშინ როდესაც, სხვა ნიშნებთან მიმართებაში განსხვავებულ მოპყრობას, ამა თუ იმ გარემოებებში, შეიძლება გააჩნდეს ობიექტური და გონივრული გამართლება და შეფასება თანაზომიერების პრინციპის დაცულობის შემოწმებით უნდა გაგრძელდეს. საერთოდ, დასაბუთების დროს ყოველთვის უნდა იყოს

გამოკვეთილი, რომ ლეგიტიმური მიზნებისა და თანაზომიერების შეფასება არის ნაწილი მთავარი და საბოლოო შეფასებისა - არსებობს თუ არა შესაბამის გარემოებებში განსხვავებული თუ ერთგვაროვანი მოპყრობის ობიექტური და გონივრული გამართლება.

დ) ზუსტი კვალიფიკაცია

კარგი იქნება, ამა თუ იმ ნორმის დისკრიმინაციულობის აღიარებისას სასამართლომ ზუსტი შეფასება მისცეს კონკრეტულ შემთხვევას და მიუთითოს, დისკრიმინაციის რომელ ფორმასთან აქვს საქმე - პირდაპირთან თუ არაპირდაპირთან. მოცემულ საქმეში, რაკი სადავო ნორმა პირდაპირ აწესებდა განსხვავებული მოპყრობას რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ, უნდა ეთქვა, რომ საქმე შეეხებოდა რელიგიის ნიშნით პირდაპირ დისკრიმინაციას.

ე) მტკიცების ტვირთი დისკრიმინაციის საქმეებში

ასევე კარგი იქნება, სასამართლომ, მხარეთა არგუმენტების განხილვისას, გადაწყვეტილების გამოტანამდე, იხელმძღვანელოს დისკრიმინაციის საქმეებისათვის დადგენილი სპეციალური საერთაშორისო-სამართლებრივი პრინციპით მტკიცების ტვირთის განაწილების საკითხში და ეს ყოველთვის მოიხსენიოს გადაწყვეტილებაში. ამ პრინციპის შესაბამისადაც, მტკიცების ტვირთი დისკრიმინაციის საქმეებში ეკისრება სახელმწიფოს. კერძოდ: თუ მოსარჩელე მხარე სასამართლოს წარუდგენს სავარაუდო დისკრიმინაციის სარწმუნო მტკიცებულებას (რომელსაც ეწოდება *prima facie* დისკრიმინაციის მტკიცებულება), ასეთ დროს წარმოიშობა დისკრიმინაციის გაბათილებადი პრეზუმფცია. ამის შემდეგ მტკიცების ტვირთი გადადის სახელმწიფოზე, რომელმაც სასამართლოს უნდა წარმოუდგინოს მყარი, დამაჯერებელი და სარწმუნო არგუმენტები ამ პრეზუმფციის დასაძლევად. თუ ასეთი მტკიცებულებები ვერ იქნება წარმოდგენილი, დისკრიმინაცია აღიარებული იქნება. არაპირდაპირი დისკრიმინაციის დროს ამგვარ *prima facie* მტკიცებულებად განიხილება სტატისტიკური მონაცემი, რომლითაც დასტურდება, რომ ესა თუ ის ნეიტრალური შინაარსისის ნორმა პრაქტიკაში გამოიყენება დისკრიმინაციულად. ამ პრინციპების გამოყენება სრულად შეთავსებადია საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების პრინციპებთან და პროცედურებთან. მათი პრაქტიკაში დამკვიდრება აამაღლებდა დისკრიმინაციის სავარაუდო მსხვერპლის დაცულობის სტანდარტს. ვფიქრობ, კანონით დიფერენცირებული მოპყრობის დადგენა ამა თუ იმ კლასიკური ნიშნით, შეიძლება განვიხილოთ ზემოაღწერილ *prima facie* დისკრიმინაციის მტკიცებულებად. სწორედ ასეთ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე მოცემულ სარჩელთან დაკავშირებით. ამიტომ, კარგი იქნებოდა, გადაწყვეტილებაში თქმულიყო, რომ განსხვავებული მოპყრობის კანონით დაწესება წარმოადგენდა *prima facie* დისკრიმინაციის მტკიცებულებას, და ვინაიდან ასეთი მტკიცებულება წარმოდგენილი იყო მოსარჩელე მხარის მიერ, სასამართლო საკითხს სწორედ იმისდა მიხედვით გადაწყვეტდა, სარწმუნოდ გააბათილებდა თუ არა მოპასუხე მხარე - საქართველოს პარლამენტი - დისკრიმინაციის პრეზუმფციას. საბოლოო ჯამში გადაწყვეტილებაში უნდა თქმულიყო, რომ საქართველოს პარლამენტმა

ვერ წარმოადგინა დამაკმაყოფილებელი, სარწმუნო და დამაჯერებელი განმარტება, რომ სადავო ნორმით დადგენილი განსხვავებული მოპყრობა არ წარმოადგენდა აკრძალულ დისკრიმინაციას რელიგიის ნიშნით.

2. განსხვავებული მოპყრობის გამართლება

საკონსტიტუციო სასამართლომ მართებულად დაადგინა, რომ განსახილველ საქმეში სახეზე იყო განსხვავებული მოპყრობა რელიგიის ნიშნით; თუმცა დასაბუთებაში შესადარებელი რელიგიური ორგანიზაციების ერთგვაროვან ვითარებაში ყოფნის (მათი არსებითად თანასწორობის) შესახებ ყველა ადეკვატური არგუმენტი არ არის მოშველიებული, ზოგიერთი მნიშვნელოვანი საკითხი არ არის აქცენტირებული და გამოკვეთილი.

ვითარებათა ერთგვაროვნება (ანუ, სუბიექტთა თანასწორობის ფაქტორები)

შესადარებელი სუბიექტების „არსებითად თანასწორად“ მიჩნევისას სასამართლოს მთავარი არგუმენტი ის არის, რომ მოსარჩელები არიან საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ორგანიზაციული ფორმით რეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციები; რომ ამგვარი გაერთიანებების უმთავრესი მიზანი რელიგიური საქმიანობის განხორციელებაა; რომ მათი საქმიანობის ფარგლებში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მათ საკუთრებაში არსებული უძრავი თუ მოძრავი ქონება. შესაბამისად, ყველა რელიგიურ ორგანიზაციას თანაბრად აქვს სახელმწიფოსგან ქონების უსასყიდლოდ მიღებისა და მათი რელიგიური მიზნებისთვის გამოყენების ინტერესი და ამიტომ შესადარებელი ჯგუფები არსებითად თანასწორ პირებს წარმოადგენენ.

მოპასუხე მხარე, რომელიც არ უარყოფდა სადავო კანონით მართლმადიდებლური ეკლესიის მიმართ უფრო კეთილმოსურნე მოპყრობას, იმას ასაბუთებდა, რომ მართლმადიდებლური ეკლესია არ იყო „თანასწორი სუბიექტი“ სხვა რელიგიური ორგანიზაციებისა და რომ ეს გარემოება დადასტურებული იყო კონსტიტუციის მე-9 მუხლის ჩანაწერით მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის შესახებ საქართველოს ისტორიაში.

შესაბამისად, სასამართლოს უნდა განეხილა საკითხი, წარმოქმნიდა თუ არა მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის განსხვავებულ ვითარებას საქართველოს ისტორიაში მისი განსაკუთრებული როლის სახელდებით მოხსენიება კონსტიტუციის მე-9 მუხლში; ანდა ხომ არ უქმნიდა თავისთავად ეს გარემოება, ანდა მასსა და სახელმწიფოს შორის კონსტიტუციური შეთანხმების დადების სავალდებულობა მართლმადიდებელ ეკლესიას განსხვავებულ სამართლებრივ სტატუსს საზოგადოდ ან საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების „უფლებასთან“ მიმართებაში. მართალია გადაწყვეტილებაში არის მსჯელობა კონსტიტუციის მე-9 მუხლთან მიმართებაში, მაგრამ ეს დასაბუთება მიემართება განსხვავებული მოპყრობის გამართლებულობის შეფასებას და არა

სუბიექტთა ერთგვაროვან ვითარებაში ყოფნის შეფასებას. კონსტიტუციის მე-9 მუხლი მომარჯვებული უნდა ყოფილიყო ვითარების ერთგვაროვნებისა თუ განსხვავებულობის შეფასების დროსაც.

ამ კონტექსტში, ჩემი ზრით, სასამართლოს უნდა ეთქვას, რომ კონსტიტუციის მე-9 მუხლის ჩანაწერი მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლისა და მასთან კონსტიტუციური შეთანხმების დადების სავალდებულობის შესახებ მართლაც ანიჭებდა მას განსხვავებულ კონსტიტუციურ-სამართლებრივ სტატუსს სხვა რელიგიებთან მიმართებაში, მაგრამ ეს სტატუსი თავის მნიშვნელობას ჰკარგავდა განსახილველ სამართლებრივ კონტექსტში - საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობასთან მიმართებაში და რომ განსახილველ სამართლებრივ ურთიერთობაში შესადარებელი სუბიექტები ვერ ჩაითვლებოდნენ არსებითად განსხვავებულ ვითარებაში მყოფებად.

არსებობს თუ არა განსხვავებული მოპყრობის ობიექტური და გონივრული გამართლება

სასამართლოს ძირითადი დასაბუთების შინაარსი იმ კითხვაზე პასუხის გაცემაა, თუ რატომ ვერ გამოდგებოდა კონსტიტუციის მე-9 მუხლი განსხვავებული მოპყრობის გამართლებად.

სასამართლომ ასე დასვა საკითხი: უნდა დადგინდეს, რამდენად მოითხოვს საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის განსახილველი პრივილეგიის მინიჭებას. მან არ უარყო, რომ მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიული როლის აღიარება მართლ ფაქტის კონსტატაციას არ წარმოადგენდა. მან არ გამორიცხა, რომ მის მიმართ სხვებისაგან განსხვავებული მოპყრობა შესაძლოა გამართლებულიც კი ყოფილიყო ამა თუ იმ სამართლებრივ ურთიერთობაში; მიუთითა ისიც, რომ კონსტიტუცია არ ირღვევოდა იმით, რომ კონსტიტუციური შეთანხმების დადება მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან იყო შესაძლებელი. მაგრამ დაასკვნა, რომ მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის ქონების უსასყიდლოდ გადაცემა არ იყო დაკავშირებული კონკრეტულ ისტორიულ გარემოებებთან; მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება დაკავშირებული იყო მის ისტორიულ ღვაწლთან და არ ემსახურებოდა მართლმადიდებელი ქრისტიანული რელიგიისთვის პრივილეგირებული სამართლებრივი მდგომარეობის შექმნას აწმყოში. სადავო კანონისაგან განსხვავებით, კონსტიტუციის მე-9 მუხლის თვითმიზანს არ წარმოადგენდა მისთვის პრივილეგიის დაწესება; რომ დიფერენცირება არ გამომდინარეობდა ეკლესიის როლის აღიარებიდან და არ წარმოადგენდა კონსტიტუციის მოთხოვნას; და რომ სადავო ნორმას არ გააჩნდა რაციონალური კავშირი მოპასუხე მხარის მიერ დასახელებულ ლეგიტიმურ მიზანთან.

ცხადია, ვეთანხმები ჩემი კოლეგების ამ განმარტებებს, მაგრამ, ვფიქრობ, სასამართლოს უფრო ცხადად და მეტი არგუმენტებით უნდა დაესაბუთებინა განსხვავებული მოპყრობის ობიექტური და გონივრული გამართლების არარსებობა. ამისათვის მას ყოველმხრივ უნდა მოეხდინა სადავო ნორმის ანალიზი, გაეშუქებინა მოპასუხის მიერ დასახელებული

ყველა ლეგიტიმური მიზანი და გამოკვეთილად გაეცა პასუხი კითხვაზე, ემსახურებოდა თუ არა განსხვავებული მოპყრობა რაიმე ლეგიტიმურ მიზანს. ამასთან, ერთმანეთისაგან გაემიჯნა მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის ქონების უსასყიდლოდ გადაცემისა და რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ განსხვავებული მოპყრობის მიზანთა ლეგიტიმურობა.

ა) ჯერ ერთი, კარგი იქნებოდა სასამართლოს მოეხდინა სადავო ნორმის განმარტება მასში მოხსენიებული სუბიექტების მხედველობაში მიღებით, კერძოდ გამოეთქვა თავისი დამოკიდებულება იმის თაობაზე, რომ **სადავო ნორმაში მართლმადიდებელ ეკლესიასთან ერთად უფლების სუბიექტად მითითებული არიან დევნილები**. ეს იმისთვის იყო საჭირო, რომ გარკვეულიყო სადავო ნორმის მიზანდასახულობა, მართლმადიდებელი ეკლესიისადმი განსხვავებული მოპყრობის მიზეზები, მათ შორის იმ კონტექსტში, ხომ არ მიანიშნებდა დევნილებთან ერთად მართლმადიდებელი ეკლესიის მოხსენიება იმაზე, რომ სადავო ნორმა დარღვეული უფლებების აღდგენა-გამოსწორების ლეგიტიმურ მიზანს ისახავდა;

ბ) მოპასუხის განმარტებით, **სადავო ნორმის მიზანს წარმოადგენდა მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის იმ ქონების დაბრუნება, რომელიც მას ისტორიულად ეკუთვნოდა** და რომ არ არსებობდა უფლების ნაკლებად მზღუდველი საშუალება, რომლის გამოყენებითაც შესაძლებელი იქნებოდა ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა.

სასამართლოს არაფერი უთქვამს იმაზე, არის თუ არა წარსულში უკანონოდ წართმეული ქონების დაბრუნება ლეგიტიმური მიზანი. მან მხოლოდ ის თქვა, რომ ნორმა ქონების უსასყიდლო გადაცემის შესახებ არ იყო პირობადებული რაიმე ისტორიული გარემოებით და ამგვარი კავშირის დადასტურების აუცილებლობით; რომ სადავო ნორმის საფუძველზე ეკლესიამ შეიძლება საკუთრებაში უსასყიდლოდ მიიღოს პრივატიზებას დაქვემდებარებული ნებისმიერი სახის ქონება, თუკი იარსებებს საქართველოს მთავრობის შესაბამისი გადაწყვეტილება. ჩემი კოლეგების აზრით, ამგვარი ბლანკეტური მოწესრიგება შეუძლებელს ხდიდა ქონების გადაცემასა და ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარებას შორის პირდაპირი მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დადგენას.

ცხადია, ეს არგუმენტი რელევანტურია, მაგრამ სასამართლოს დასაბუთების ამ ნაწილში გამოკვეთილად უნდა ეთქვას, რომ თავისთავად, ეკლესიისათვის ქონების, თუნდაც ისტორიული გარემოებით დაუდასტურებელი კონკრეტული ქონების უსასყიდლოდ გადაცემა კი არ არის არალეგიტიმური მიზნით განხორციელებული და, მაშასადამე - არაკონსტიტუციური, არამედ ასეთი უფლების არარსებობა მსგავს ვითარებაში მყოფი სხვა სუბიექტებისათვის. სასამართლოს აქცენტი მხოლოდ იმაზე კი არ უნდა გაეკეთებინა რომ ეკლესიის როლის აღიარებასა და ქონების გადაცემას შორის არ იყო რაციონალური კავშირი, არამედ იმაზეც, რომ, **რაც მთავარია, რაციონალური კავშირი არ არსებობდა მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის ქონების დაბრუნების უდავოდ ლეგიტიმურ**

მიზანსა და განსხვავებულ მოპყრობას შორის. მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის წართმეული ქონების დაბრუნება ხომ სრულიადაც არ მოითხოვს სხვა რელიგიური კონფესიებისათვის ასევე წართმეული ქონების დაბრუნების აკრძალვას.

ამ ნაწილში სასამართლო დამატებით უნდა დაყრდნობოდა იმ გარემოებასაც, რომ მოპასუხე მხარეს არ ჰქონდა წარმოდგენილი იმაში დამარწმუნებელი მტკიცებულებები, რომ ისტორიულად მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიას ჩამოერთვა ქონება და რომ სხვა რელიგიური კონფესიები გადაურჩნენ მსგავს რეპრესიებს წარსულში, რაც მართლმადიდებელი ეკლესიის მიმართ პრივილეგიის დაწესებას ობიექტურ გამართლებას, ხოლო სადავო ნორმას - მართლზომიერებას შესძენდა. შესაბამისად, სწორედ ამის გამო ვერ ჩაითვლებოდა დადასტურებულად რომ მართლმადიდებელი ეკლესია ამ მიმართებით განსხვავებულ ვითარებაში იმყოფებოდა და მისდამი უფრო კეთილმოსურნე მოპყრობის საფუძველი არსებობდა. შესაბამისად, მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის ქონების უკან დაბრუნების თავისთავად სავსებით ლეგიტიმური ინტერესი მოცემულ შემთხვევაში ვერ გაამართლებდა სხვა რელიგიურ კონფესიებთან შედარებით განსხვავებულ მოპყრობას. ასეთი მსჯელობა და არგუმენტები იმისთვის იყო საჭირო, რომ ამ მიმართებითაც ყოფილიყო ნაჩვენები, რომ რელიგიური ორგანიზაციები არ იმყოფებოდნენ განსხვავებულ ვითარებაში და ამის კვალობაზე, გამორიცხულიყო განსხვავებული მოპყრობის ლეგიტიმური მიზნის არსებობა - დე ფაქტო უთანასწორობის აღმოფხვრა რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის.

ჩემი აზრით, სასამართლოს ასევე უნდა ეთქვა, რომ საზოგადოდ, არავისთვის, და მათ შორის, რელიგიური ორგანიზაციისათვის საკუთრების უსასყიდლოდ მიღების უფლება არ არსებობს. ასეთი უფლება, მათ შორის, კომუნისტური რეპრესიების დროს ჩამორთმეული/კონფისკაციაქმნილი ქონების დაბრუნების საკითხში, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომების შესაბამისად, ჩნდება მხოლოდ სახელმწიფოს მხრიდან **საკუთრების დაბრუნების დაპირების მიცემის შემდეგ**, რა დროსაც წარმოიშობა საკუთრების ახალი უფლება. თუ ასეთი დაპირება არ არსებობს, საკუთრების უფლება არ ირღვევა. შესაბამისად, სასამართლოს უნდა განეხილა ის საკითხიც, ხომ არ ითვალისწინებდა მართლმადიდებლურ ეკლესიასთან დადებული კონსტიტუციური შეთანხმება ამგვარ „დაპირებას“ და მის საფუძველზე ხომ არ წარმოეშვა ეკლესიას საკუთრების მიღების უფლება სახელმწიფოსაგან.

გ) მოპასუხე მხარემ განსახვავებული მოპყრობის დამატებით ლეგიტიმურ მიზნად მიუთითა **კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა**. სასამართლოს უნდა განეხილა, ემსახურებოდა თუ არა საკუთრებაში უსასყიდლოდ გადაცემის წესი დასახელებულ ლეგიტიმურ ინტერესს. რაც მთავარია უნდა ეთქვა ის, რომ დასახელებული მიზნის ლეგიტიმურობა ვერ გაამართლებდა დიფერენცირებულ მოპყრობას - მხოლოდ მართლმადიდებლობასთან დაკავშირებული კულტურული მემკვიდრეობისათვის ზრუნვას; ვერ გააუქმებდა სხვა რელიგიური კონფესიების ასევე ლეგიტიმურ ინტერესს დაცულიყო მათ რელიგიასთან დაკავშირებული კულტურული მემკვიდრეობა, რაც

საერთო კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილია, და მასთან ერთად - სახელმწიფოს უმოქმედობას შესაბამისი პოზიტიური ვალდებულების შესრულების საქმეში; რომ სხვა რელიგიებთან დაკავშირებული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა არათუ არ ეწინააღმდეგებოდა საერთო კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ინტერესს, არამედ პირიქით, ხელს შეწყობდა მას, რადგან კულტურული მრავალფეროვნება განიხილება საზოგადოების სიმდიდრის წყაროდ ყოველ დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

ამგვარად, სასამართლოს გამოკვეთილად უნდა ეთქვას, რომ, მართალია, მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის ქონების უსასყიდლოდ გადაცემა ლეგიტიმურ მიზნებს ემსახურებოდა, მაგრამ ეს გარემოება ვერ შესძენდა ლეგიტიმურობას საკუთრივ განსხვავებული მოპყრობას ამ სფეროში რელიგიური ორგანიზაციებისადმი.

დ) დაწესებული პრივილეგიის თანაზომიერების შეფასებისას მისი გამართლებულობის დასაბუთების დროს, სასამართლოს, კარგი იქნებოდა გვერდი არ აეარა მოპასუხის არგუმენტისათვის **უფლებაში ჩარევის ნაკლებად ინტენსიური ხასიათის** შესახებ. მოპასუხის აზრით, ნაკლებად ინტენსიურ ხასიათზე მეტყველებდა ის გარემოება, რომ მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ ქონების საკუთრებაში მიღებასთან დაკავშირებული განაცხადის წარმოდგენა არ არის აპრიორი მისი დაკმაყოფილების საფუძველი. მოპასუხის განმარტებით, სტატისტიკის თანახმად, საპატრიარქოსთვის სახელმწიფოს საკმაოდ ხშირად უთქვამს უარი განცხადების დაკმაყოფილებაზე. ამავე დროს, სახელმწიფოს ხშირად გადაუცია მის საკუთრებაში არსებული ქონება სარგებლობის უფლებით სხვა რელიგიური კონფესიების წარმომადგენლებისთვის. აღსანიშნავი იყო ისიც, რომ ხსენებული კონფესიებისათვის ქონების სარგებლობაში გადაცემა ხდებოდა მათი არსებობის ვადით, რაც ფაქტობრივად უტოლდებოდა საკუთრებაში გადაცემას. შესაბამისად, ამ მხრივ, შესადარებელი ჯგუფებისადმი განსხვავებული მოპყრობა მხოლოდ იმაში გამოიხატებოდა, რომ ქონება არის არა მათ, არამედ სახელმწიფოს საკუთრებაში, რაც კიდევ ერთხელ მეტყველებდა დიფერენციაციის ნაკლებად ინტენსიურ ბუნებაზე.

ამ არგუმენტთან დაკავშირებით სასამართლოს უნდა ეთქვას, რომ ეს გარემოებანი, განსაკუთრებით, სხვა რელიგიური კონფესიებისადმი ქონების სამუდამო სარგებლობით გადაცემის პრაქტიკა, მით უფრო მოყვანილი სტატისტიკის გათვალისწინებით, მართლაც ამცირებდა თანასწორობის მოთხოვნის დარღვევის ხარისხს, თუმცა, არა იმდენად, რომ გაებათილებინა ნორმის დისკრიმინაციული ბუნება, უგულვებელყო რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ განსხვავებული მოპყრობის კანონით დაწესების ფაქტი - რაც სხვა არაფერია, თუ არა პირდაპირი დისკრიმინაცია - და გაემართლებინა ამ სფეროში სახელმწიფოს მხრიდან ნეიტრალურობის შენარჩუნების მოთხოვნის დაუცველობა.

ე) სასამართლოს ასევე არ გაუცია დამაკმაყოფილებელი პასუხი მოპასუხის, ჩემი აზრით, ძალზე საგულისხმო არგუმენტზე, რომ მოსარჩელის მიერ სადავოდ მიჩნეული სიტყვების - „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი“ სიტყვების არაკონსტიტუციურად (ძალადაკარგულად) ცნობით ვერ მოგვარდებოდა მოსარჩელეთა

პრობლემა, რამდენადაც სადავო სიტყვების გაუქმების შემთხვევაში „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლში **დარჩებოდა სიტყვა „ეკლესია“, რაც ნორმას კიდევ უფრო დისკრიმინაციულ შინაარს შესძენდა.**

სასამართლომ ამასთან დაკავშირებით მხოლოდ ის აღნიშნა, რომ „კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილებით, მოსარჩელის პრობლემის სრულად მოგვარების პერსპექტივა უმნიშვნელო იყო სადავო შეზღუდვის კონსტიტუციის მოთხოვნებთან შესაბამისობაზე მსჯელობისას. ამგვარად, მან უარი თქვა იმის შეფასებაზე, თუ რა შინაარსს შეიძენდა ნორმა სადავო სიტყვების ძალადაკარგულად ცნობის შემდეგ და შეინარჩუნებდა თუ არა დისკრიმინაციულ ბუნებას. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ის გარემოება, არსებობდა თუ არა პრობლემის სრულად მოგვარების პერსპექტივა, წარმოადგენდა უმნიშვნელო გარემოებას. (იხ. გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილის მე-8 პუნქტი). ასეთი მიდგომა ზოგჯერ იწვევს სამართლებრივ გაურკვევლობას იმ საკითხში, თუ რა შინაარსით აგრძელებს ნორმა თავის მოქმედებას ან აგრძელებს თუ არა საერთოდ. ამგვარი ბუნდოვანების წარმოშობა იმავდროულად უკავშირდება ნორმის ცალკეული სიტყვების ან მათი გარკვეული ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობის პრაქტიკას, რაზედაც ქვემოთა არის საუბარი.

ვ) ვერ დავეთანხმები გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილის 31-ე პუნქტის დებულების შემდეგ ფორმულირებას: „...კანონმდებელს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად გადაწყვიტოს იმ პირთა წრის გაფართოებისა თუ დავიწროების საკითხი, რომელთათვისაც დასაშვებია სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ გადაცემა“. ვფიქრობ, რომ იდეა, რომელიც ამ დებულებაშია ნაგულისხმები, უთუოდ, მართებულია, მაგრამ იგი ადეკვატურად არ არის გადმოცემული. იმ პირთა წრის გაფართოება თუ დავიწროება, რომელთათვისაც დასაშვებია სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ გადაცემა, საკმარისი მოთხოვნა არ არის დისკრიმინაციის გამოსარიცხად. ჯობს სასამართლოს გამოეყენებინა შემდეგი ფორმულირება: „კანონმდებელს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, ან ყველა რელიგიური ორგანიზაციისათვის დაუშვას ქონების უსასყიდლოდ გადაცემის შესაძლებლობა, ან ყველას მიმართ გამორიცხოს იგი“.

3. ნორმის ცალკეული სიტყვების არაკონსტიტუციურად ცნობა

სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვების -„საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“- ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებდა სახელმწიფოსგან ქონების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობას მხოლოდ მართლმადიდებლური ეკლესიისათვის. სრულიად უდავოა, რომ სწორედ გასაჩივრებული სიტყვები ხდის ნორმას არაკონსტიტუციურს, რამდენადაც იგი ცალსახად მიუთითებს განსხვავებულ მოპყრობაზე რელიგიის ნიშნით ობიექტური და გონივრული გამართლების გარეშე. მაგრამ სხვა საკითხია, როგორი ფორმულირებით უნდა ხდებოდეს ნორმის არაკონსტიტუციური შინაარსის ბათილად ცნობა შემთხვევებში, როდესაც გასაჩივრებული სიტყვები არ აყალიბებს ცალკე დებულებას. ვფიქრობ, ასეთ დროს, უნდა

ხდებოდეს მთელი ნორმის ან მისი შესაბამისი ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობა და არა მისი ცალკეული სიტყვებისა თუ ამ სიტყვების ნორმატიული შინაარსისა. წინამდებარე სარჩელიც სწორედ ნორმის ცალკეული სიტყვების არაკონსტიტუციურად ცნობის მოთხოვნით იყო არსებითად განსახილველად მიღებული, თუმცა, ჩემი მოსაზრებები უკავშირდება საერთოდ ამგვარი პრაქტიკის გამართლებულობას. ამიტომ, სწორი იქნება ამ საკითხს სასამართლომ გამწესრიგებელი სხდომის ეტაპზევე მიაქციოს ყურადღება, როდესაც საქმის არსებითად განსახილველად მიღების საკითხს წყვეტს.

ასეთი პრაქტიკა რამდენიმე თვალსაზრისით არის მიუღებელი.

ჯერ ერთი, ჩემთვის პირადად, **ნათელი არ არის, თუ როგორ შეიძლება ცალკეული სიტყვები, როდესაც ისინი არ აყალიბებენ რაიმე დასრულებულ დებულებას, იყოს არაკონსტიტუციური.** ანდა, მათ, ერთსა და იმავე ნორმაში გააჩნდეს რამდენიმე განსხვავებული ნორმატიული შინაარსი. გარდა ამისა, ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ზოგჯერ, ნორმას არაკონსტიტუციური ხასიათი შეიძლება შესძინოს კავშირის აღმნიშვნელმა სიტყვებმა და სასვენმა ნიშნებმა. ასეთ დროს ისიც კი გაუგებარია, შეიძლება თუ არა კავშირებსა და სასვენ ნიშნებს, სამართლებრივი შინაარსით დატვირთული ტერმინებისა თუ ცნებებისაგან განსხვავებით, ჰქონდეთ რაიმე დამოუკიდებელი ნორმატიული შინაარსი საერთოდ და იყოს არაკონსტიტუციური. ის გარემოება, რომ სადავო სიტყვები, კავშირები თუ სასვენი ნიშნები ნორმას არაკონსტიტუციურ ბუნებას სძენს, არ ნიშნავს იმას, რომ თავად ეს სიტყვები, კავშირები თუ სასვენი ნიშნებია არაკონსტიტუციური. არაკონსტიტუციური შეიძლება იყოს მხოლოდ ნორმის შინაარსი და არა მისი ცალკეული სიტყვები, რომლებიც ნორმის სხვა დანარჩენ სიტყვებთან ერთად აყალიბებს რაიმე შინაარსს, რომელიც შეიძლება იყოს არაკონსტიტუციური.

მოცემულ საქმეში სასარჩელო მოთხოვნა შეეხებოდა „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 63-ე მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვების - საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“ - კონსტიტუციურობას საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებაში. შესაბამისად, გაუგებარია, რატომ არის ეს ოთხი სიტყვა (ცალ-ცალკე თუ ერთობლივად) არაკონსტიტუციური ნორმის ტექსტის სხვა სიტყვებისაგან დამოუკიდებლად, ან რა განსხვავებული ნორმატიული შინაარსი შეიძლება ჰქონდეთ მათ ამ სადავო ნორმაში გარდა იმისა, რაც ბუნებრივად ივარაუდება სიტყვებში - „საქართველოს“, „სამოციქულო“, „ავტოკეფალურ“, „მართლმადიდებელ“, რათა იმის დაზუსტების საჭიროება წარმოიშვას, თუ მათი კერძოდ რომელი ნორმატიული შინაარსია არაკონსტიტუციური.

გარდა ამისა, ვფიქრობ, რომ, როდესაც სასამართლო ცალკეული სიტყვების არაკონსტიტუციურად ცნობის გზით მათ აუქმებს, ამით **პოზიტიური კანონმდებლის როლს უახლოვდება.** იგი, ფაქტობრივად, ნორმის რედაქტირებას ახდენს და ახალ ნორმას ქმნის. საკონსტიტუციო სასამართლოს ფუნქცია არ არის იმაზე საზრუნავი, თუ ნორმის რა

სიტყვების, კავშირებისა თუ სასვენი ნიშნების გაუქმებაა საჭირო იმისათვის, რომ ნორმამ არაკონსტიტუციური შინაარსი დაკარგოს. საკონსტიტუციო სასამართლომ არაკონსტიტუციურად უნდა ცნოს საკუთრივ ნორმის შინაარსი, მასში გადმოცემული იდეა, რომელიც ნორმაში კანონმდებლის მიერ გამოყენებული სიტყვებით არის გამოხატული.

ცალკეული სიტყვების ნორმატიული შინაარსისა და მთელი ნორმის ამა თუ იმ ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად გამოცხადება, პრაქტიკულად, ერთსა და იმავე სამართლებრივ შედეგს იძლევა, მათ შორის განსხვავება მხოლოდ ფორმულირებაშია. ის კი სამართლებრივად გამართული და შესაბამისი შინაარსის ადეკვატური უნდა იყოს. ამიტომ, სასამართლოს სარეზოლუციო ნაწილში, ის კი არ უნდა ეთქვას, რომ არაკონსტიტუცია „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვების „საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ“- ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებდა სახელმწიფოსგან ქონების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობას მხოლოდ მართლმადიდებლური ეკლესიისათვის, არამედ ის, რომ არაკონსტიტუცია „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც სახელმწიფოსგან ქონების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობას მხოლოდ მართლმადიდებლური ეკლესიისათვის ითვალისწინებს. ამგვარი ფორმულირება სასამართლოს იმის მიუხედავად შეეძლო გამოყენებინა, რომ სარჩელი ნორმის ცალკეული სიტყვების ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობის ფარგლებში იყო არსებითად განსახილველად მიღებული. ვერ გავიზიარებ იმ აზრს, რომ ეს სასამართლოს მხრიდან სასარჩელო მოთხოვნის ფარგლების გაზრდა იქნებოდა, ვინაიდან სამართლებრივი შედეგი ორივე შემთხვევაში ერთი და იგივეა. თუმცა, როგორც ზემოთაც აღვნიშნე, უმჯობესი იქნება, რომ ფორმულირების საკითხი გამწესრიგებელი სხდომის ეტაპზე მოწესრიგდეს.

მეორე, ნორმის ცალკეული სიტყვების (ან მათი ამა თუ იმ ნორმატიული შინაარსის) არაკონსტიტუციურად ცნობამ ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ეს სიტყვები არ აყალიბებს ცალკე დებულებას, ზოგჯერ შეიძლება წარმოშვას ზოგიერთი შეუსაბამობა. მოცემულ საქმეში, რამდენადაც სიტყვა - „ეკლესიის“ - არაკონსტიტუციურობის საკითხი სარჩელში არ ყოფილა დაყენებული, ამის გამო, არც სასამართლოს უმსჯელია მასზე. ამგვარად, ეს სიტყვა არ ყოფილა არაკონსტიტუციურად ცნობილი და ტექსტუალურად, და, მაშასადამე, გარკვეული „ნორმატიული შინაარსით“ ჯერ კიდევ ნორმის ნაწილია.

მაგრამ, იმავდროულად, თუ მხედველობაში მივიღებთ გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის დებულებას იმის თაობაზე, რომ არაკონსტიტუცია გასაჩივრებული სიტყვების ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც მხოლოდ მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის ითვალისწინებს სახელმწიფოსგან ქონების უსასყიდლოდ მიღების შესაძლებლობას, ირკვევა, რომ პრაქტიკულად, გადაწყვეტილებამ, თავისი შინაარსით, მოიცვა სიტყვა „ეკლესიაც“. არაკონსტიტუციურობა მასზეც გავრცელდა. არაკონსტიტუცია ის, რომ სხვა „ეკლესიების“ (რომლებიც არ არის

მართლმადიდებლური) და სხვა რელიგიური ორგანიზაციებისაგან განსხვავებით, მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიას დაუწესდა შეღავათი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუკი სიტყვა „ეკლესიის“- კონსტიტუციურობა ეჭვქვეშ არ ყოფილა დაყენებული და მას არ მოიცავს ნორმის არაკონსტიტუციური შინაარსი, მაშინ არც ასეთი გადაწყვეტილება იქნებოდა მიღებული. ნორმა კვლავ დისკრიმინაციული დარჩებოდა, ამჯერად, ყველა იმ რელიგიური ორგანიზაციისათვის, რომელთა მიმართებაშიც სიტყვა „ეკლესიის“ გამოყენება არ ხდება. ამგვარად, გასაჩივრებული სიტყვების ის ნორმატიული შინაარსი, რაც სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო, ფაქტობრივად, მოიცავს „ეკლესიასაც“, მიუხედავად იმისა, რომ იგი არ ყოფილა გასაჩივრებული და ამიტომ არ ყოფილა არაკონსტიტუციურად ცნობილი. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლომ პრაქტიკულად მთელი ნორმა (გარდა დევნილების ნაწილისა) ცნო არაკონსტიტუციურად, მაგრამ შესაბამისი ფორმულირება მხოლოდ გასაჩივრებულ სიტყვებს დაუკავშირა, რაც სწორი არ არის. აქ გადაწყვეტილების ნამდვილი შინაარსი გასცდა სადავო სიტყვების არაკონსტიტუციურობას. სხვაგვარად ვერც მოხდებოდა, რადგან, სინამდვილეში, სადავო სიტყვები ნორმის სხვა სიტყვებთან ერთად წარმოშობს ნორმის შინაარსის არაკონსტიტუციურ ბუნებას.

თუ ზემოაღნიშნული დასკვნა სწორი არ არის, და სიტყვა „ეკლესია“ და მისი ნორმატიული შინაარსი არ არის მოცული არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული შინაარსით, მაშინ სხვა ბუნდოვანება წარმოიშობა: რა არის საერთოდ სადავო ნორმის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც კონსტიტუციას არ არღვევს მასში სიტყვა - „ეკლესიის“- არსებობის პირობებში და რა ნორმატიული შინაარსით აგრძელებს ეს სიტყვა თავის არსებობას იმავე ნორმაში. ვინაიდან მთელი ნორმა არ ყოფილა არაკონსტიტუციურად ცნობილი, ბუნდოვანი დარჩა, რა ფარგლებში მოქმედებს ნორმა ამ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ან მოქმედებს თუ არა საერთოდ.

მართალია, საკონსტიტუციო სასამართლო ნეგატიური კანონმდებლის როლშია, და მისი ფუნქცია მხოლოდ ნორმის ან მისი ამა თუ იმ არაკონსტიტუციური ნორმატიული შინაარსის გამოკვეთა და გაბათილებაა, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მან ნორმის ცალკეული სიტყვების ამა თუ იმ ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობით რთულად განჭვრეტადი გახადოს ნორმის კონსტიტუციური ნორმატიული შინაარსი, ზოგჯერ კი საერთოდ შეუძლებელი გახადოს იმის გაგება, აგრძელებს თუ არა ეს ნორმა კვლავაც თავის მოქმედებას თუნდაც რაიმე კონსტიტუციური ნორმატიული შინაარსით. ეს საკითხი სამართლებრივი განსაზღვრულობისთვის არის საჭირო როგორც ნორმის შემფარდებლისთვის, ისე იმ პირთათვის, რომელთა მიმართაც ის უნდა გამოიყენონ; განსაკუთრებით კი დროის იმ მონაკვეთში, სანამ კანონმდებელი ნორმის ახალ რედაქციას დააკანონებს, და, მით უფრო მაშინ, როდესაც ახალი ნორმა საერთოდ აღარ იქნება მიღებული.

ამიტომ, კარგი იქნება, სასამართლომ განიხილოს ზოგადი საკითხი - **გამართლებულია თუ არა საერთოდ, ნორმის ტექსტის მხოლოდ ცალკეული სიტყვის ან სიტყვების, მათ შორის კავშირის აღმნიშვნელი სიტყვების, ისევე როგორც სასვენი ნიშნების ან მათი ამა**

თუ იმ ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობა და არა მთელი ნორმისა ან მისი რომელიმე ნორმატიული შინაარსისა, რომელიც მთლიანობაში ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას. საკონსტიტუციო სასამართლომ გვერდი არ უნდა აუაროს ამგვარი ვითარების სპეციფიკურობას და მისგან გამომდინარე ზოგიერთ შეუსაბამობასა და სამართლებრივ გაურკვევლობას, რომელიც მან შეიძლება გამოიწვიოს. ეს საკითხი მრავალ სხვა საქმეშიც აქტუალურია და კარგი იქნება, თუ მის შესახებ სასამართლო ჩამოაყალიბებს და განმარტავს თავის პოზიციას.

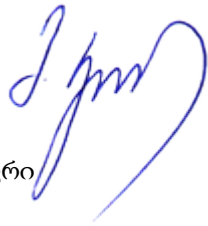
საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი

ევა გოცირიძე

ასლი დედანთან სწორია

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივანი

მანანა კობახიძე

სასამართლოს წევრი
ხელმძღვანელობა